

דלה מחמירים שלא למכור לנכרי חמץ גמור, ה"ה שלא למכור לו יין שרף וולעיל בסי' ר' ולהלן בסי' ר"ד הבאנו ממרנן הגר"א ורע"א ובעל ברנך טעם אף לא קנו לאחר הפסח יין שרף של ישראל שמקודם הפסח שמכרוהו לנכרי על חג הפסח שהוא מכירה גרוע, וחששו עלה משום חמץ של ישראל שעברה עליו הפסח עיי"ש, אף שאיסור חמץ שעבר עליו הפסח לאחר החג אינו אלא מדרבנן משום קנס, כל שכן בנוגע להבעלים למוכרו על הפסח שיש בזה חשש איסור תורה של כל יראה ובל ימצא, וכן החמיר בזה מרן מסאטמאר זי"ע (הגש"פ סאטמאר אות קפ"א), וכן בס' ועלהו לא יבול (דף קס"ו) מביא מהגרשז"א שאין כדאי למכור בקבוק וויסקי שהוא חמץ גמור.

אבל משו"ת בית אפרים (סי' מ"ח) מביא השע"ת שאינו אלא זיעה בעלמא, ולא חמץ גמור הוא, ועיי"ש שי"א שהוא רק חמץ נוקשה (דמות לקיימו בפסח) עיי"ש, וכן בתשו' יד אליהו (סי' נ"ו) הניח בצ"ע ד' הח"י כיון שאינו אלא כזיעה בעלמא, וכן בהג"ה שבשו"ע הרב שם מבואר דבהפסד גדול יש לסמוך דיי"ש ושאר דברים חמוצים וחריפים (שאי אפשר לאכול מהם כזית בכא"פ) שאין עוברים עליו בבל יראה אם משהה אותם בפסח, וכן מביא בקובץ כרם שלמה (גליון צ"ו ע' ח') תשו' גאון א' שהשיג על הח"י (ושכד שכיב וניים כ' הח"י להא מילתא).

← **ולמעשה** בנוגע למוכרו לנכרי (לאותן שאין מוכרין חמץ בעין לנכרי)

הרבה נמנעים מלמכור יי"ש העשוי מא מחמשת מיני דגן מטעם גדולי הפוסקים הנ"ל, אבל ראיתי העתקה משטר מכירה חמץ של הגאון בעל באר משה מדעברעצין ז"ל שמוכר גם יין שרף ופ"י מיני גראסערי שאינם חמוצים עד כאן יוצא דאילו חמץ גמור לא (ואעפ"כ יי"ש מכר), ואולי משום שיש ס"ס, שלכמ"פ אף חמץ גמור מותר למכור לנכרי כמו שנתבאר לעיל בסי' ש"ד שיטת המקילים בזה, ואולי משום שיי"ש אינו חמץ גמור מהו למכור להנכרי חומץ (עסי"ג וויניגע"ר)

המחמירים שלא למכור לעכו"ם חמץ גמור, ממילא לפי"ז נראה שה"ה לא למכור לו עסי"ג שהוא ג"כ חמץ גמור מה"ת שתערוכות חמץ שאין ס' כנגדה (שהחמץ בנותן טעם) חייב לבערו מה"ת, וכש"כ בזה שיש בה יותר מכזית בתוך אכילת פרס שאז נתהפך להיות כולו כגופו של האיסור עצמו ע' סי' תמ"ב (ועיי"ש בקור"א סק"ח), מיהו במקום הפס"מ יש להקל למכור אף חמץ גמור כמו שכתבנו למעלה.

מיהו יש לדעת דחומץ (וויניגע"ר) שלנו בדרך כלל אינו נעשה מדגן כלל, רק מן קאר"ן (תירס) [ואף שכתוב על הבקבוק שיש בו גרעין (דגן) אצלם גם קאר"ן נקרא גרעין] אלא שצריכין למוכרו להנכרי כל שאין לו הכשר שהוא כשר לפסח.

וממילא שיכולין למכור להנכרי כל מיני מאכלים שיש בתוכם וויניגע"ר

קעטשא"פ - מאי מאסטער"ט ועוד כיו וכן בנוגע מכירת ע אלוהל. רובם שבארה"ב ע (קאר"ן) ואין בו שאור. (יוס"ט בלע"ז) שלו שאור שבתורה ו (שנעשו ממאולעיסע) * * *

סימן ר"ד

שאלה - בדבר החו לאכול אחר ז גמור שמכרו ישראל ל הפסח. ולהנהיגין כן עד כ **תשובה** - יש מח מקילים (ו) הפסיד). והנמנעים " לעולם, ויש נמנעים רק ע השבועות. בס' מעשה והוראות הגר"א, אות קע"ז אין ליקח מן השוק מה ש ישראל ומשמרים ויין שר ישראל כי המכירה גרוע וכו קפ"א) שאחר הפסח אין לי (לתותה) מן השוק או מה של ישראל שמכרוהו לעכו" גרוע, ובהנהגות ישרות מבי קנה שכן (אפילו בחודש ש חמץ הנמכר כנהוג מטעם המכירה שאין כל אדם יכול וכן מביא באגרות סופרי

חופא וטלולא (ממילא אסורה משום חמץ שעבר עליו הפסח) אבל כשבעל החנות הוא איש חרדי ומכר חמצו לעכו"ם אין טעם להחמיר בזה, שהרי עשה המוכר כל המוטל עליו כמו שהורוהו ולא שייך תו לקנסו לאסור חמצו משום חמץ שעבר עליו הפסח.

ובס' ארחות רבנו (ח"ב ע' כד-כה) כ' שקמח שלתתוהו (שבזמנינו שנשארו החיטין בלחותן כ"ד שעות) יש רק דין של קמח מהשוק שאין עליו דין חמץ ודאי, ומותר לאכלו אחר פסח אם מכרוהו לנכרי, וכן הוא השתמש בלחם שנאפה מקמח ישראל שמכרוהו לנכרי, ושכן החזו"א ז"ל בעצמו מכר שק קמח לנכרי והשתמש בו לאחר הפסח, אבל חמץ ממש לא מכרו, וכן בהגש"פ דברי יואל (אות צ"ג) שמרן מסאטמאר זי"ע היה רגיל למכור 'קמח' להנכרי (וכן נזכר בהשטר מכירה שלו) אף שלא מכר חמץ (גמור), וכן מביא בס' מרא דשמעתתא (אות קמ"ד) משם הגה"ק רמא"פ ז"ל אב"ד דירושלים עיה"ק תו"ב שהתיר למכור קמח לנכרי אף אותן המחמירים שלא למכור לו חמץ בעין, וציין המציין שכ"ה בס' פסקי תשובות (תמ"ח 44) משם החזו"א ז"ל, וכן מובא בס' אשה"א (ע' תיו) שמותר לקנות קמח שנרטב ונטחן לפני פסח שיש תרתי לטיבותא, ספק א' אם החמץ ע"י לחיתה במים, ב' שאפילו אם החמץ לא החמץ כולו רק חלקו ונחשב חמץ בתערובות, ואפילו המחמירים שלא להשתמש בחמץ גמור שנמכר לנכרי (באופן שאינה מכירה

גמורה כדת וכדין ולפי החוק) מ"מ מקילים בתערובות חמץ [נשמה"ט מותר לקנות בירה לאחר הפסח שהרי רוב הבירה מותרת ובחמץ ע"י תערובות אי"צ להחמיר].

מיהו בס' מעשה רב (אות ק"פ) שהגר"א לא אכל שום מאכל העשוי מקמח שבשוק של ישראל שהיה קמח מקודם פסח והיה מכור לנכרי, שלא סמך על מכירת חמץ שהוא מכירה גרועה (ורק על מכירה גמורה יש לסמוך).

בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' שי"ט) מיקל מעיקר הדין בקמח לתות... ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"א סי' ל"ד) ..

* * *

סימן ר"ג

→ **דשאלה** - להמחמירים מהו למכור לנכרי 'יין-שרף' ושכר העשויה מא' מחמשת מיני דגן (מן גרעין בלע"ז, וכמו שמצוי עשויין מחיטה או שעורה).

תשובה - נכון להחמיר. בס' חק יעקב (סי' תמ"ב סק"ד) מחשו' משאת בנימין (סי' נ"ח) דייין שרף הוי כחמץ גמור (לא רק תערובות חמץ) ועובר עליו בכל יראה, וכן מביא שם בבאה"ט (סק"ג) משו"ת שער אפרים (סי' ד') וכ"ה בשו"ע הרב שם (ס"ט) וכן מביא שם בשע"ת (סק"ג) משו"ת חכם צבי (סי' כ') וכן נקט להלכה במ"ב שם (סק"ד) ושכ"ה במקו"ח ובפמ"ג ובחיי"א, וממילא

זמן מה במים צריך בירור
ועמי יעקב (פ"ג)
צ"צ (ג) דקמח
לפני הטחנה
וזי הוא בחזקת
ובוב, גליין י"ט
יין בהמצאות
שוק שבזמנינו
ופערינו, ג, ומצד
קמח מאלצ"ן
(י.)
זה"פ לקנות
כר לעכו"ם
א לקנות קמח
וכרם לעכו"ם
ץ שעבר עליו
תמ"ב דקמח
נבלל תוך רוב
צה ועבר עליו
גזירת דמאחה
יסור תורה לא
זלסול בעצמם
י שאין מצוי
ים לקנות קמח
שו"ת תשובות
ימו"ז שליט"א
משום שרוב
בואר בשו"ת
אצלם מה
רה אצלם הוא

של - מקדש ישראל - ה"ל ס"ח חלקא
וגזונג דאקאוויטע
ה"ל ל' ישראל בוק הארמזנס
י"ל

ה שחי דיה
ומאוס. עוד
דועה העולה
אין מהדומה
נפסל מאכלת
נפסל מאכלת
הא הוא חמץ
ע פשוט :

שהמחור ודאי
שם דבהבול
ממה שמחה
לפ"י יש ט
ל מש"כ בחי'י
לא הוא אלא
כוחה הבבלי
לד"ה. כמ"ס
אח"כ והטור
ולדעת הרמ"ך
ליכא כבא"פ
וכבר הארכנו
יד חומרא דהא
נ"ב דליכא בזה
ור לעיל (סימן
כמו שכתבתי
טכ"ע גירדא
נמי תערובות
אפילו אי ליכא
מה דאיכא ביה
נעמא. ובסימן
י. נימא דבי"ש
להחמיר וכס"כ
יראה לר"ה.
זה מדבר אחר
ומן שאח"כ :

א מורכב ממנה
ד אחד ממנו.
נראה דזה הוא
שכתב שם על
זן וכו' אין יסול
דזה דמי לחמץ
וסח דמי לא חל
עין קודם שיחול
זה פשוט דבכל
כ"מ בין שנמחה
זד ממנו. דכל
קרי חמץ. דהא
פין לכייה. א"כ
ה אחד מהיסודות
יסוד אחד ממנו
חל עליו איסור
ליסודותיו קודם
ודות מיקרי חמץ
זן כיוצא בזה גבי
י. מ"מ אפילו
הוא ביטול בשר
מה"ס לבשל עם
ערב כמה יסודות
אמכשל בתי חלב
רא"ש בחולין שם
וה"ס אסור לבשל
אפילו

אפילו בתי חלב. דהיינו בהמים הנמלאים בחלב. והרא"ש שם
הביא דמנה רבנותא ס"ל דמסבירא גירדא נמי ידעין הא מילתא.
וגראה פשוט דטעמיהו דהני רבנותא משום דס"ל דמי חלב אינו
בכלל בכלל חלב. שאינו נחשב ליסוד אחד מהחלב אלא דהוא
לחלוחית שבחור החלב. וכמו דאמרין (פסחים כד.) דמי פירות
היו יזעה בעלמא וכבר כתבנו לעיל (סימן כ"ה) דהיינו דמי פירות
לא הוא גוף הפרי. אלא דהוא לחלוחית שבפרי. שאין בכלל
הפרי. וכן אמרין (חולין נט.) דליר דגיס הוא יזעה בעלמא. וזה
הוא נמי מה"ס שהליר אינו גוף הדג. וה"כ ס"ל דמי חלב אינו
בכלל בכלל חלב. ובאמת מסבירא טובא דהמים הנמלאים בחלב.
דומה ממש למים הנמלאים בדם. שאין בכללן בכלל דם כמו
דמבואר שם (פ) דא"ה עליהן אלא א"כ היה צו כוונת דם. א"כ
ה"כ הול"ל דמי חלב אינו בכללן בכלל חלב. והרא"ש ס"ל דכיון
דמי חלב הוא כחלב לענין שמשיירין כמו חלב. ה"כ לענין ביטול
בב"ח ואכ"מ להאריך במחלוקת זו שאינו נוגע לענינו :

אבל

מ"מ בין למד בין למד הא דמוחר לבשל בתי חלב. או
דגוי"כ הוא או משום דזה לא הוא גוף החלב. אבל
בלא"ה הול"ל שאסור לבשל בתי חלב. אלא דגם יסוד אחד
שנפרד מחלב הוא כחלב. וה"ה כה"ג בחמץ קודם פסח. שאם
נמחה יסוד אחד מנוף החמץ הוא כחמץ שהמחהו. וגם הרא"ש
ר"ש א"ע והטור בסימן תמ"ב כתבו בפשיטות דבשכר שגורין
איכא כל יראה. א"ע"ג דגם הכס לא נמחה בשכר אלא איזה
יסודות ממנו. וזה לא דמי כלל לחמץ שחרכו קודם זמנו דהתם
כשחרכו עד שנפסל מכלבים הוא עפרא ולא מקרי חמץ. אבל
הכא כל איזה מהיסודות שבחמץ כ"ו שלא נפסל מאכלת כלבים
הוא חמץ. ומש"כ בב"מ שם דבי"ש אינו נרגש טעם חמץ פשוט
דטעם החריפות שב"ש זה הוא טעם החמץ המחוייב אלא שנשתנה
טעמו מכמות שהיה. וגוף האיבור שנשתנה טעמו לאו כלום הוא
דמלתא קמיימא קאי. כמו שיבאר עוד. ונראה מלשון הבית
מאייר שם דסובר דבי"ש לא נמחה מנוף החמץ. אבל באמת הדבר
ברור דמנה חלקים מהחמץ נמחין בי"ש גם מסבירא דאיכא כבא"פ :

והנה

בש"ע של הגר"ז בסימן תמ"ב כתב דגם י"ש הנעשה
מתערבות חמץ הוא ח"ג. משום דכל היכי דאיכא
כבא"פ. גם ההיתר נהפך לאיסור ולוקין על כוונת ממנו. משא"ה
חשבינן כאלו הוא כולו חמץ. ויש לדון בדבריו הרבה. מדא מה
דפשיטא ליה דמשום טכ"ע היכי דאיכא כבא"פ ההיתר נהפך
לאיסור ולוקין על כוונת ממנו. וזה הוא כדעת הר"ש שהביא הרא"ש
בה' חלה אבל כבר כתב הפרי"ח בלא"ה (סימן תמ"ב) והפח"ג
בהקדמתו הכוללת בדיו טכ"ע. דלרוב ראשונים אין לוקין אלא
היכי דאיכא כבא"פ ואכל כל הפרס כולו שנמלא שאכל כוונת איסור
וכבר בררנו דבר זה בספרי ח' אמרי דעם בדיו טכ"ע. ועוד הא
גם להרא"ש ור"ם דס"ל דאפילו משום טכ"ע גירדא נמי ההיתר
נהפך לאיסור ולוקין על כוונת ממנו. מ"מ כתבו בפסחים
(מב.) דעל תערובות חמץ אינו עובר בכל יראה אלא היכי דאיכא
כבא"פ. משום דס"ל דא"ע"ג דלאכילה לוקה על-בית אחד מתערבות
מ"מ זה הוא דוקא לאכילה אבל לא לכל יראה. ועוד בלא"ה גבי
י"ש לא שייך הא מלתא. לפי מש"כ האחרונים די"ש הנעשה מכל
המין הוא מב"מ עם י"ש הנעשה מדגן. משום דקרויין בטעמן.
כמו שביא דבריהם בסימן שאח"כ. א"כ חו לא שייך בזה כלל הא
מילתא דכבא"פ. דהא מב"מ בטיל ברוב מה"ס. והנה בהגה"ה
היקל שם הגר"ז הרבה בי"ש היכי דאיכא הפסד מרובה. שכתב שם
דבי"ש ליכא טעם חמץ אלא קיומה דחמץ. וגם א"ה לשמות פרס
ממנו בלי שהיו ביניהם. ובכ"ה היקל הטור. ויש לשמוך עליו
בהפס"מ. ויש לדון בזה הרבה. דבר בררנו לעיל (סימן י"ה)
דמש"כ הטור דכונת הבבלי ליכא אלא קיומה דחמץ. היינו דהכונה
לא קבל אלא קיומה דחמץ אבל מ"מ החמץ שנתוך הכונה טעמו
טעם החמץ. דעל גוף האיבור א"ה לומר דאין לו טעם אלא

קיומה. א"כ ה"ג החמץ שנמחה שממנו מההוא הי"ש. א"ע"ג
שנחפך טעם של חמץ לטעם חריפות. מ"מ זה הוא טעם ממנו
של איסור. וע"ז לא שייך כלל לומר שהוא קיומה דחמץ אלא שזה
הוא טעם ממנו של חמץ. וא"ע"ג שנחפך טעמו מ"מ בזמליתיה
קאי כמו שיבאר עוד. גם במש"כ דאין דרך לשמות הפרס בב"א
בלי שהיו. מלבד שיש לדון אולי בשיעור חצי פרס של י"ש איכא
כיות חמץ מחוי. בלא"ה מש"כ דאין דרך לשמות פרס בב"א א"ע"ג
דגם הט"ז כתב כן (סימן ר"י סק"א) דאין מבדק ברכה אחרונה
על י"ש משום שאין דרך לשמות שיעור כוונת ומחלה בב"א. אך
טינונו רואים דמנה אנשים מקדשים על י"ש ושואין רביעית אפילו
לפי מה שמחמירין לעשות רביעית כפול שמחזיק א' ביטל שלטו
שהוא שיעור פרס להרמב"ם :

והיה אפשר להעיר ולומר די"ש שהוא משקה אין הכוונת חמץ
שנמחה מלטרף לכיות אלא בחור שיעור רביעית כמו שפסק
הרמב"ם (פי"ד מה' מ"א ה"ט) וגם (בפ"י מה' תרומות) ובאמת
ל"ע במש"כ הרמב"ם (פ"א מה' חו"מ ה"ו) גבי כונת הבבלי
ושכר המדי בדי"א שאכל כוונת חמץ בחור התערבות בכדי אכילה
ג' ביטל וכו'. וקשה הא לדיוה הול"ל גבי שכר המדי שאין הכוונת
חמץ מלטרף אלא כשיעור שתיים רביעית כמש"כ הרמב"ם גבי חמץ
וחלב שהמחהו ולפי דבריו (בפ"ד מה' מ"א) הול"ל גבי י"ש שאין
הכוונת חמץ מחוי מלטרף לכיות אלא בשיעור שתיים רביעית. אך
גם לפ"י אין שום קולא בזה דהא כבר הכריח הלח"מ (פ"ב מה'
שתיים העשור) דגם להרמב"ם דס"ל דלירוף דגבי משקה הוא בכדי
שתיים רביעית. היינו שיעור שתיים רביעית של ארס ביטול ואם
שמה יותר מרביעית משקה בשיעור זה מלטרף. וא"כ גבי י"ש אי
נימא שיש בו כבא"פ דהיינו בשיעור של ג' ביטל שהן שני רביעיות
מ"ל נמי שילקה כשישתה בחור שיעור שתיים רביעית של ארס
ביטול וכיון דמ"ל מלקות באכילה או איכא כל יראה לר"ה. גם
כבר תמה הגר"א בלא"ה (סימן תרי"ב) על שיטת הרמב"ם דס"ל
דלירוף דגבי משקה בשתיים רביעית דנגמרא מבוואר בבדיא כדעת
הראב"ד דלירופו הוא ג"כ כבא"פ. ובלא"ה גם אי נימא דבי"ש
ליכא כבא"פ פסקו כהרמ"ך דכונת הבבלי א"ע"ג דליכא כבא"פ
שא"ה להטורף לאכילה למלקות איכא נמי כל יראה כיון דאיכא
בתערובות כוונת חמץ שלא נבטל. וכס"כ גבי י"ש דאיכא ביה
נמי טכ"ע ומלתא דעבדא לנעמא כמש"כ לעיל :

והנה דאמרין (חולין קכ') המחור את החמץ וגמטו חייב כתב
ע"ז בשו"ת ח"ס ח' יור"ד (סימן ע') דחמץ שהמחהו דמי
לחמץ שנשתנה אלא לפי שלא נשתנה לדבר המותר חייב עליו כרת.
וכונתו למה שחקרו האחרונים בסימן תר"ז בקמה שנשתנה לדבש.
אם הדבש אסור משום שנתהוה מחמץ או שמוחר כיון שנשתנה
לדבר היתר וס"ל להח"ס דחמץ שהמחהו נמי. הא החמץ נשתנה אלא
שכתב דמ"מ לא דמי לחמץ שנהפך לדבש דהתם נשתנה לדבר
היתר. אבל הכא א"ע"ג שנשתנה מ"מ לא נשתנה לדבר היתר.
אך דבריו תמוהים דהא חמץ שהמחהו חשבינן כמו חמץ בעין דחייב
עליו כרת. כמו דאמרין (חולין קכ') דמה שנמחה החמץ למשקה.
לא מקרי חמץ שנשתנה. ולא דמי לחמץ שנחפך לדבש דהתם
החמץ נשתנה לדבר אחר אבל הכא חמץ שנמחה במלתא קמיימא
קאי כמש"כ בה"ג ה"ח" (סימן כ') גבי מאלץ דמה שנשתנה טעמו
לעטם אחר לאו כלום הוא דמלתא קמיימא קאי. דהא כמה פירות
משתנה טעמן ע"י ביטול. ובסיקר הדין גבי חמץ שנהפך לדבש
ע"י מש"כ בזה לקמן (סימן ס"ה). ובספרי מנחת ברוך ח' אמרי
דעם בדיו בבלה בררנו דאין שום כ"מ באיסור שנשתנה לדבר
היתר או לדבר חדש. וגבי כל האיסורין כה"ג כגון בבלה שנשתנה
לדבש אסורה. אך בחמץ שנחפך קודם פסח שרי ע"ש. מ"מ
בררנו דבי"ש הנעשה מחמץ גירדא ועבר עליו הפסח שאסור
בהגה"ה ואם נעשה מח"מ יתבאר בסימן שאח"כ :

שאלה

שנמחה גוף כבר הכאחי מש"כ בזה"ל דלפינן מנבלת עוף טהור
דגבי מומחה. אע"ג דליכא בזה ל"מ מ"מ הוה כמון. אך ב"י
בשם המחה גופן. אבל משקה הנסחט הא כבר כחבנו בעק"ב בדאמת
גבי נבלת עוף טהור אם שפה את היר אינו טמא. וכיון דשביעית
לפינן רק מנבלת עוף הול"ל דמשקה הנסחט מהן אינו אסור
מ"מ. כיון שא"ל למילף משרצים ומקרא דבת היענה דאחי לבושת
עוף טמא דהוה בל"מ. ופירות שביעית לא הוה אלא בעשה.
ואי נימא דבאמת להרמב"ם משקין הנסחטין מפירות שביעית אינן
אסורין מ"מ אלא יין ושמן בלבד משום דהוה כגוף הפרי. אבל
שאר מי פירות אע"ג שכתבנו להרמב"ם גבי ערלה מי פירות
אסורין מ"מ. כמו יור של איסור. אלא שאין לוקח עליהן. מ"מ
גבי שביעית אינו אסור מ"מ. מה"ט משום שא"ל למילף מקרא
דבת היענה. אי נימא הכי. א"ש טובא מש"כ הרמב"ם (פ"ג מה'
מ"א ה"א) ו"ל כל מאכל היוצא ממין מן המינין שלוקחין על אכילתן
הרי אותו המאכל אסור באכילה מ"מ. דקדק הרמב"ם וכתב
מן המינין שלוקחין על אכילתן. משמע הא פירות שביעית שאין בהן
מלקוח. באמת המי פירות שלהן כיון דלא הוה גוף האיסור אינו
אסור מ"מ. ומ"מ א"ש הא דתניא (חולין קכ): דשביעית משקין
היוצאין כמותן כיון דאם המחה גוף הפרי הוה כמון. מ"מ בדרבו
דסי' שם המחה גוף האיסור וגמשו לר"ם חייבין עליו. ומה שיש כ"מ
מה לר"ם הנעשה מדגן יבואר בסיומן שאל"כ:

סימן סב

בענין הנ"ל לבאר אי י"ש הוה ויעה:

והנה לאחר שבררנו בסימנים הקודמים דהא דאמרין (פסחים כד):
דמשקין של שאר פירות הוה ויעה בעלמא. זה הפיר דוקא
במשקה הנסחט מפירות. משום דזה לא הוה גוף הפרי אלא
לחלוטית של פרי. אבל אי נמחה גוף הפרי. ודאי דחייבין עליו
בכל האיסורין שבחורה. מעתה הדבר פשוט דב"י"ש הנעשה מרגן
א"ל לומר הא מילתא דהוה ויעה בעלמא דעשית הי"ש הוה באופן
זה שכתבין הדגן הרבה לאחר שנתחממו וכמה חלקים מהדגן נמחין
במים ונעשין הכל. ועולין דרך הסמפוניות ביחד עם הכל העולה
מהמים. ולכשיטענו נהפוך י"ש. א"כ מה שנמחה מהדגן יש לו
דין חמץ שהמחהו. וכבר כתבנו דמאלץ לא הוה נוקשה אלא חמץ
גמור. א"כ הי"ש דדגן שנתחממו לנשות מהן י"ש הוה גמ' ח"ג
מה"ט גופא שכתבנו שם גבי מאלץ. וממילא מה שנמחה מהן יש
לו דין חמץ שהמחהו. ולא שייך כלל לומר בזה ה"ט דיעה בעלמא.
שכתב בשו"ת פני יהושע בסוף ספרו (סימן ט'). גם מש"כ שם
זה הוה שד"א. הנה מלבד מש"כ בסיומן נ"ח דהא דא"כ בפסחים
(כד): דשאר משקין הוה שד"א דזה לא קאי רק על משקה הנסחט
מפרי. אבל כשנמחה גוף האיסור אס דרכו בזה הוה כד"ל.
בלא"ה הא כחבנו לעיל בסיומן הקודם דלמסקנא בפסחים שם גם
ר"ן מודה דמשקה הנסחט הוה כד"א. וגם מש"כ שם דהחמץ
שנעשה ממנו הי"ש נפסל מאכילת אדם. קשה טובא דאע"ג
שהפסולת ששאר לאחר עשיית הי"ש אינו ראוי לאכילת אדם. מ"מ
מה שנמחה מהחמץ שמה נהפוך הי"ש הא זה ראוי לנשים ותחלת
עשייתו הוה לנשים. גם מה שראיתי מש"כ בשו"ת משכנתו יעקב
ח' יור"ד (סימן ל"ו) שאומר ההכל העולה שחממו נהפוך הי"ש.
הוה כעשן העולה מחמץ שנשרף. וא"כ זה דמי לחמץ שחרבו קודם
זמנו. דאמרין (פסחים כא): דחמץ שחרבו קודם זמנו מותר
בהנאה אפילו לאחר זמנו. הנה לענ"ד אינו מן הדומה כלל. דחמץ
שנשרף הא החמץ כלה והעשן הוה דבר אחר. אבל הכא הא ההכל
שעולה זה הוה החמץ בעלמו שנמחה וחמץ שהמחה יש לו דין חמץ
גמור שחייבין עליו כרת. כדאמרין (חולין קכ): ואע"ג דשם מיירי
שנמחה למשקה והכא לאחר שנמחה הדגן נהפוך מזה הכל. מ"מ
אין שום נ"מ בזה. דהא אותו ההכל משקה הוה אלא שנקלש ביותר
ולכשיטענו נעשה ממנו משקה. ודינו כמו חמץ מחויר דחמץ. וכמש"כ
הריב"ש בחשובה (סימן רנ"ה) דיעה העולה ממשקין חמין הוה

כמשקה עולה. וכדחמץ מכשירין (פ"ה מ"א) האשה שפח דיה
טהורות ומניסה בקדרה טמאה. א"כ הי"ש ידוע עמאות. טור
הביא הרבה ראיות לזה. ובלא"ה זה מבורר בשם. דיעה העולה
ממשקה הוה המשקה עולה. אלא שנקלש ביותר א"כ אינו מהדומה
כלל לחמץ שחרבו קודם זמנו. דהא הכא מיירי שפסל מאכילת
כלבים. כמש"כ בתוס' פסחים שם ד"ה חרבו. וכיון שפסל מאכילת
כלבים פקע שם חמץ מיניה. אבל הכא אותו ההכל הא הוה חמץ
מחוי שראוי לנשים ולא פקע שם חמץ מיניה וזה פשוט:

ב"ב גם לדברינו דב"ש איכא האי דיקא דחמץ שהמחהו ודאי
דא"ל לומר ד"ש הוה חמץ גמור. דהא פשוט דבההכל
העולה דרך הסמפוניות אע"ג שיש בו בלואו ההכל ממה שנמחה
החמץ. מ"מ הא איכא ביה נמי הכל העולה ממנו לפ"י יש בו
הערכות חמץ. דהיינו חמץ ומים. ומה"ט קשה לי על מש"כ בחו"מ
ובפמ"ג בסיומן סמ"ב. ד"ש הוה חמץ גמור. דודאי לא הוה אלא
חמץ ע"י הערכות מה"ט שכתבנו. ודינו מבורר גבי כותח הבבלי
ושכר המדי דאי איכא כבא"פ עוזרין עליו בכל יראה לר"ם. כמ"ש
הטור בסיומן סמ"ב ואי ליכא כבא"פ לדעת התוס' והרא"ש. והטור
ליכא ביה כל יראה. אך לדעת הר"ן ריש פ' א"ע ולדעת הרמ"ך
שהביא המגיד משנה (פ"ח מה' חו"מ) אפילו אי ליכא כבא"פ
נמי איכא ביה כל יראה. וכן הסכים הב"י והמ"א. וכבר הארכנו
בזה לעיל (סימן נ"ב) ע"ש. והנה גבי י"ש איכא עוד חומרא דהא
גבי כותח הבבלי ושכר המדי. כתב הטור בסיומן סמ"ב דליכא ביה
טעם חמץ אלא קיומא דחמץ. וכבר בררנו דברי הטור לעיל (סימן
נ"ה) אבל הכא גבי י"ש הא איכא נמי טעם חמץ כמו שכתבנו
עוד לפנינו. ואע"ג דלעיל (סימן נ"ו) כתבנו דמשום טב"ע גרידא
אפשר להקל בהפסד מרובה. מ"מ הכא הא איכא ביה נמי הערכות
משום של חמץ שנמחה. ודעת הב"י והמ"א דבת"א אפילו אי ליכא
כבא"פ נמי עוזרין עליו. משו"ה יש להטריף נמי מה דאיכא ביה
טב"ע. וגם הכא החמץ שבו"ש הוה מלחא דעבדורא לטעמא. ובסיומן
שאל"כ יבואר דאיכא בזה חומרא. ומעשה אפילו אי נימא דב"י"ש
ליכא כו"ט חמץ מחוי בתוך אכילת פרס. מ"מ יש להחמיר וכש"כ
דמסתבר דב"י"ש איכא כבא"פ. ועוזרין עליו. בכל יראה לר"ם.
אך כ"י הוה ב"י"ש הנעשה מרגן גרידא. אבל בנעשה מדבר אחר
אלא דאיכא ביה הערכות חמץ. זה יבואר בסיומן שאל"כ:

ואין להעיר בזה. בזה שאומרים דגוף הדגן הוה מורכב מכמה
יסודות. ובעשיית הי"ש אינו נמחה אלא יסוד אחד ממנו.
וא"כ אפשר לומר דזה לא הוה חמץ שהמחהו. ונראה דזה הוה
כונת הבית מאיז. על א"י"ש (סימן סמ"ו סעיף ה') שכתב שם על
י"ש כיון דכל טעמו מכת היסודות הנפרדין מן החמץ וכו' אך יטול
ע"י בציטע פסח שם איסור חמץ וכו'. וכתב ג"כ דזה דמי לחמץ
שחרבו קודם זמנו. כיון דלא מותרת פת קודם פסח חו"ל. חל
עליו איסור חמץ. וה"ה ב"י"ש כבר ילא מפורט חמץ קודם שחול
בזה איסור חמץ ע"ש. אמנם אינו מהדומה גרידא פשוט דבכל
איסור שנמחה. וכן חמץ בפסח שנמחה. אין שום נ"מ בין שנמחה
כמו שהוא או שנתפרד ליסודותיו. וגמחה יסוד אחד ממנו. דכל
היסודות מחלב מיקרי חלב. וכל היסודות מחמץ מיקרי חמץ. דהא
לוקחין על כו"ט אחד ממנו וכל היסודות שבו מטריפין לכזית. א"כ
ע"כ דכל אחד מהיסודות הוה איסור עגמו. ובשנמחה אחד מהיסודות
יש לו דין חמץ שהמחהו. ומש"ה אע"פ שנמחה יסוד אחד ממנו
קודם פסח לא פקע חמץ מיניה. וכשהגיע פסח חל עליו איסור
חמץ. ואפשר להביא ראיה לזה דאע"ג שנתפרד ליסודותיו קודם
פסח בשעה שמתחב באכילה. מ"מ כל אחד מהיסודות מיקרי חמץ
וכשהגיע פסח חל עליו שם איסור. דהא אשכחן כיוצא בזה גבי
בישול בשר בחלב דאע"ג שנתפרד החלב ליסודותיו. מ"מ אפילו
יסוד אחד ממנו אסור לבשל עם בשר מ"מ. וזה הוה ביטול בשר
בחלב. דהא כמו שאסור לבשל בחלב. ה"ג אסור מה"ט לבשל עם
גבינה. כדאמרין (חולין קד') ואע"ג שכבר נפרד כמה יסודות
מהחלב. וגם בזה חלב דאמרין שם (קיד') המבשל בזה חלב
פטור. גם בזה איכא פלוגתא דרבותא דעת הרא"ש בחולין שם
זה ילפינן מקרא וגז"כ הוה דבלא"ה הול"ל דמ"מ אסור לבשל
אפילו

אפילו בזה חלב
הבית דכמה רבוב
ונראה פשוט דשם
בכלל בכלל חלב
לחלוטית שכתבנו
הוה ויעה בעלמא
לא הוה גוף הפרי
הפרי. וכן אמרו
הא נמי מה"ט
בכלל בכלל חלב
דומה ממש למי
המבורר שם (פ')
ה"ה הול"ל דמי ה
דמי חלב הוה כר
בב"א ואכ"מ
אבל מ"מ ב
דגוה"כ
בלא"ה הול"ל ש
שנפרד מחלב הוה
נמחה יסוד אחד
הי"ש א"ע. והטור
איכא כל יראה
יסודות ממנו. וזו
פשוט דזה שם
הכא כל א"י"ש
הוה חמץ. ומש"כ
דטעם החריפות
טעמו מכמות שם
דמלחא קמייא
מאיד שם דסובר
בפרו דכמה חלק
והנה בשו"ע
מהטור
כבא"פ. גם הכי
השפין כאלו הוה
דפשיטא ליה ד
לאיסור ולוקחין על
בזה חלב אכל
בהקדמתו הכולל
הי"ש דאיכא כבא
וכבר בררנו דבר
גם להרא"ש ור"י
הפך לאיסור ולו
(מ"ב) דפל חערו
כבא"פ. משום ד
מ"מ זה הוה דוק
י"ש לא שייך הא
המינין הוה מ"מ
כמו שביא דבריו
מילתא דכבא"פ.
הוקל שם הגר"י
דב"י ליכא טעם
ממנו בלי שיהיו
בהפס"מ. ויש ל
דמש"כ הטור דבכ
לא קבל אלא קיו
טעם החמץ. ד

ש"ג אמת דין
בר"ג ז' חנוך לאווסקי זצ"ל

יח כ"י ס"ק ט"ז
יט גמרא ע"ל
א'
כ כ"י שם
כא פנים מאירות
ס"י ק"ו ובח"ב
שם ס"י ע"ה
כב ט"ז ס"ק ד'
וביר"ד סס"י פ"ז
ש"ך יו"ד סס"י
פ"ו פר"ט צו"ד
ס"י פ"ו

מתבואה חמוצה או משמרי שכן אף על פי שיש כותב חמץ כדאי אכילה פרס מהתערוכות מכל מקום כיון שהי"ש הוא דבר חריף וזקוק שאי אפשר לשמות פרס ממנו בלי הפסק שהיה צינתיים ואין החמץ נותן טעם בתערוכות שהרי הי"ש הנעשה ממנו קטניות שקורין גריקע או ממי דבש טעמו שזה לי"ש הנעשה מתבואה חמוצה ואין צי"ש זה אלא כח החמץ שנעשה על ידי כן חריף וזקוק שהוא רק קיומה בעלמא ולפיכך אין צריך לבערו אלא מדברי סופרים ואם עבר עליו הפסח ולא יעורר מותר בהנאה ויש לסמוך עליהם במקום הפסד גדול מאד כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדברי סופרים לדברי הכל כמו שכתבנו בסיומן חמ"מ ויש להחיר בהנאה דהיינו שימכרונו לנכרי רק שיזהר שיהא בענין שלא יחזור הנכרי וימכרונו לישראל וישמח ממנו ובשמייה אסור לכל ישראל אפילו למי שאין החמץ שלו אלא אם אין שם הפסד גדול מאד אין להחיר אפילו בהנאה L

על דבריו אם הוא בענין שיש הפסד מרובה אם נאסור אותו בשתיה:

וא"כ זה כשמי דבש הראשון הועמד בשמרי שכן בלבד (וכן מי דבש הב' בשמרי מי דבש הא' בלבד וכן כולם) אבל אם בשמרי שכן בלבד לא היה די להעמידו י"י ועברו בו גם דבר אחר המעמיד שאינו חמץ ובהצטרפותם הועמד הרי הוא מותר אף בשתיה אם יש בו ס' כנגד שמרי השכר הכל זה וזה (פירוש איסור והיתר) גורם להעמידו הרי זה מותר אם אין כח באיסור בלבד להעמידו כמו שיכתבאר ביורה דעה ס"י פ"ז:

וכן חומץ שנתחמץ בשמרי שכן אף על פי שיש בו ששים כנגד השמרים חייב לבערו מדברי סופרים שכל דבר המחמץ אפילו באלף לא בטל ואם עבר עליו הפסח ולא יעורר הרי הוא אסור בהנאה ואין פדיון מועיל להתירו בהנאה לפי שכל דבר

קונטרס אחרון

(ט) הרביעי כו'. בשו"מ פנים מאירות⁵⁰ הביא ראיה לזה ממ"ש הב"ד צו"ד סס"י קט"ו בשם בעל העיטור ושם מוזכר ג"כ חמץ שעבר עליו הפסח אבל בחמץ לפני הפסח יש לומר דאפשר לא מקילין כולי האי (דלגא כשיורי כנסת הגדולה) לפי שיש לו עיקר מן המורה דהיינו חמץ גמור להשתחוות וזוין שחייב לבערו בעצב פסח מדברי סופרים כמו מי דבש הראשון לפיכך גם לאחר הפסח הוא אסור בהנאה כמו מי דבש הראשון כיון שעבר על מצות חו"ל שצו לבערו ועבר בכל יראה וכל ימצא מדברי סופרים והרי זה דומה לפחות מכאן חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה ולא חמירין דהיינו דלא עבר אדאורייתא ליכא למיקנסיה אלא בדבר שלא הנריכוהו לבער משום מצות ביעור עצמה אלא משום חשש תקלה שלא יאכלנו כגון חמץ נוקשה ומשהו חמץ הפסח וכיוצא באלו אבל דבר שהנריכוהו לבער משום מצות ביעור עצמה כגון פחות מכאן גזירה משום כותב חמץ וכן דבר המעמיד אף שיש ס' לבערו מן המורה לרוב הפוסקים כמ"ש הפרי חדש⁵¹ והשק יעקב⁵² מ"מ כיון שמדברי סופרים אינו בטל הרי עבר על ביעור דבר שצו ליראה וכל ימצא דרענן דאם לא כן אף שהוא כבעין מ"מ כיון שאינו אלא מדברי סופרים להו' חמץ נוקשה בעינא שמואל לאחר הפסח אלא אחר הדבר ברור כמ"ש וזהו טעמו של הרשב"א שהביאו המ"א⁵³ לפסק הלכה דאף מי דבש הרביעי והחמישי אסור לאחר הפסח כיון דעבר על כל יראה וכל ימצא דרענן וכ"מ בהדיא ברא"ש⁵⁴ ובירמיו ירוחם וטור ומ"א⁵⁵ בשם הרשב"א גבי * (פירוש של כותב חמץ בשם שהיה חמץ אדמורי' עיין שם והא דשרינן שאור הד' * היינו בתערוכות שלאחר הפסח שאור הא' אין לו כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח): עיקר מן המורה דומיא דחלב של עכו"ם והא' גזונא כחב הרשב"א בתורת הבית הארוך הביאו הב"ד צו"ד ס"י קכ"א על הא דכלי חרס מנעילי' ג' פעמים דהיינו דבר שאין לו עיקר מן המורה כמו בתרומה דרענן ע"ש וחמץ שעבר עליו הפסח נמי דמי לתרומה דרענן לענין פטול ברוב לרוב הפוסקים כמ"ש המ"א בס"י תמ"א⁵⁶ לפיכך אין לסמוך על שו"מ הג"ל אלא בהפסד מרובה. ועיין באל"י זוטא סוף ס"י תמ"ז ובשו"מ שנסקף ספר דת' לחם יהודה בסס"י רל"ג:

(50) ח"א ס"י ק"ז: (51) סעיף ד': (52) ס"ק ט"ז: (53) ס"ק ט: (54) פ"ב ס"י א': (55) ס"ק א': (56) ס"ק מ"ב:

יבה אף אם ומרים שכל ה הוא חייב ה כי אם על ור של תורה

קודם הפסח ננפלט לתוכו בפסח מטעם אכילה מטעם יזהר להצניעו :

שית מתבואה צמו וכן י"ש עצמו י" * לפי והשכר והלכה ת פרס מהיתר בל כזית מפרס ולם של איסור :שה כולו חמץ ם של שכר זה קמח השעורים עליו הפסח ולא יעורר בל מקום אם יש זה האומרים (פוס' ר"ף) וצמ כותב חמץ דבר חריף וזקוק שאי ערובת אם לא שיהיה זה כותב מהחמץ כד' ערובת מותר להשתחוות נותן טעם בתערוכות לקיומה בעלמא (טור) יך לבערו קודם הפסח מ"א ולפיכך אם עבר ותר בהנאה (ר"ן) כמו הם אף י"ש זה שנעשה מתבואה

וכן כתב הטור יו"ד ס' א כפרי חדש כי כן מתבואה לא היה יוצא ידי חובתו אכילה מזה ולא כתב ו אלא א"כ רובה דגן ו וקם יעקב שם אבל א

טו מק יעקב
י' משמעות הטור
ורמ"ל סימן
תמ"ו ומ"ל שם
י' אחרונים
יב ח"י
יג רל"ש פ"ג ס"י
א' טו"ש ע"י ס"י
ה'
ז' רל"ש פ"ג ס"י
משינות דף ד'
ע"ד ודף ס"ז
ע"ד
יד ח"י
* (הגהה) זו
מאחי רי"ל ע"י
בא"צ משינות
דף ד' ע"ד ודף
ז' ע"ד
* (ע"י) צ"פס"ד
ח"ב ד' ט"י ע"ד
טו מק יעקב
זו טו"ש ע"י שם
יז רל"בין מ"ל
ט"ק ט"

ח וכל זה כ' בתבשיל שקיבל טעם החמץ עצמו ' אבל תבשיל שנתבשל קודם הפסח בקדירה שבישל בה החמץ בו ביום אע"פ שאין בתבשיל ס' כנגד חמץ שנפלט לתוכו מן הקדירה מותר להשהותו עד לאחר הפסח לפי שיש מתירין אפילו לאכלו בפסח מטעם שיתבאר בסימן תמ"ז (סעיף מ"ה) ואע"פ שאין לסמוך על דבריהם להתירו באכילה מטעם שיתבאר שם מכל מקום יש לסמוך על דבריהם להשהותו עד לאחר הפסח ויזהר להצניע בחדר שאינו רגיל לילך לשם כמו שיתבאר בסי' תנ"א (סעיף ה')

הנעשה אפילו מתבואה שאינה חמוצה אלא
אותה בשמרי שכר וכן י"ג גבינה שהעמיד
או בחומץ של שכר או ביי"ש הנעשה
העמידה בשמרי שכר אף על פי שיש ביי"ש
נגד דבר המעמידו אף על פי כן חייב לבערו
מדברי סופרים ואם עבר עליהם הפסח ולא
רין אפילו בהנאה לפי שכל דבר המעמיד
לא בטל ולא עוד אלא שכל דבר המעמיד
שוב כאילו הוא בעין ממש ולפיכך מי דבש
בשמרי שכר ובשמרי מי דבש זה העמידו מי
ובשמרי מי הדבש השני העמידו מי דבש
לעולם דבר הוא חייב לבער אפילו

* (ע"י צ"צ פס"ד) (ח) נתחפך ב' * זהו שיטת רבינו חיים שנראה מדברי המו
צ"ח דף ט' ע"ד) ופ' שהרשב"ד ורשב"א מולקין על זה כמ"ש לעיל⁴⁴ מ"
במ"א⁴⁵ וחק יעקב⁴⁶ ושאר אחרונים בפי' תנ"ג דע"י כוונת כדאי אכילת פרס נס
כזוית מזה עד ש'אל פרס כמ"ש הפרי חדש לשיטתו וכן לענין בהמ"ו לא היה
הש"ע והאחרונים בפי' ר"ח סעיף ט' וכן לענין חלה דלהרשב"ד וסיעתו אם עירב
בדגן שיעור חלה כמבואר ברש"ץ חלק ב' סי' (ר"ה) [ר"א] פ"ה ע"י בפר"י
לא קי"ל הכי עיין ביו"ד⁴⁷ :

(44) סק"ז: (45) סק"ד: (46) סק"י: (47) סעיף ב': (48) סק"ג: (49) סי' שכ"ד סעיף ט':

(44) סק"ד: (45) סק"ד: (46) סק"י: (47) סעיף ב': (48) סק"ג: (49) סי' שכ"ד סעיף ט':

שלחן ערוך ועד
גדל הגמ' א
סוף ועד

ב שנתחמץ
ש מדברי סופרים
הרי הוא

(א) וְהַרְבֵּיעִי כו'. בשו"מ פני
הפסח חלל בחמץ לפני הפסח
הוא חייב וכו' וכו' שחייב לעבור בערב
עבר על תעוה חז"ל שזו לעבור ו
היה חייב להפסיק ללא עבר אלא חייבו
מן מקשה ומשבו חמץ בחמץ הפסח
במקרה ק"ח ש"ס כ' לצטו מן הסו
בדיוק יראה וכל ימא דרבנן דא
היה הדבר דבור כמ"ס וזהו טעמ
ימא וכל ימא דרבנן וכו' כי
אמרינו עיין שם והא דשריין שא
קרב מן החובה דומיא דחלב של
שילוב וכו' פתמים דהיינו דבר ש
נזקק עובר לרוב הפוסקים כמ"ס

ח"א ס"א (ק"ז: 51) סעיף ד': 52

שאלה נו

שאלה

מגדול א' וז' מ"ט דב"י ריש צ' חננלס
מלחתי כחוב דלעני תערוכות שאור ועיסה
שני מינים הן כרוב דס"ל בש"ס ע"ז ס"ו דלולין
בשר שאר ואני שמעתי ולא אבין דתמן תנין
עשנה שלמה פ"ב דחלה מ"ה הכוטל שאור מעיסה
שלא הורעה חלתה ונותן לתוך עיסה שהורעה
חלתה וכו' ואם לאו מוסיף חלה על הכל ע"ס:
וכל מפרשי משנה זו ענו ואמרו דטעמא דטבל
חומר בכל זהו במינו כדאיתא בהדיוט במשנה
דלקמן בהאי פרקא יע"ש אלמא דשאור עס עיסה
מיקרימין במינו:

ועל זה היה צ"ל לתרץ כיון דטעמא דטבל חומר
בכל שהוא הוא דהוה דבר שיש לו מתירין
כדאיתא בירושלמי: וכבר כתבו התוס' בביצה
דל"ט דכל דבר הנריך זה לזה כגון מים ומלח
בעיסה מיקרי מין במינו. ודוקא לענין דש"מ
מיקרימין במינו אבל לענין שאר תערוכות לא כמ"ס
ט"ו בס"י ק"ב ב"ד: ח"כ המצאתי כתוב מיידי
לענין שאר תערוכות: אבל טעמא דמתניתין כיון
דשאור נריך לעיסה מיקרי מין במינו וכן דייקא לישראל
דמתניתין דוק ותשכח:

אכן הא קשיא לי וגדולה היא עלי דתמן תנין
במ' ערלה פ"ב מ"ו וז' ולמה אמרו כל
המתעורר והאכלת להחמיר מין במינו. וקאמר
מתני כיצד שאור של חטין שכל לתוך עיסה חטין
אלמא דשאור ועיסה מיקרי מין במינו. ואמא לא
סליק כהונן תירוצא דתרציין לעיל דטעמא דתירוצא
עולה בק' ילפינן מאת מקדשו אמנו ולא קוה דבר
שיש לו מתירין דאל"כ לאסור במינו במשכב וכו':
וא"ת הא נמי הוה דבר שיש מתירין דאי בעי מתעיל
עליה כדאית' בפ' בכלל מערבין מ"א בש"ס יע"ש
י"ל כיון דלא בא מתירין שלו ממילא אלא ע"י שרוא
לא מיקרי דש"מ כדא' ב"ד ס"י ק"ב ונמ' ביכורים
פ"ב מ"ב:

וזה סיוע שיש בו מאד לפסק הרשב"א שהוא
בש"ע ס"י ק"ב כלי שנאסר בכליות איסור
ונתערב באחרים ואינו כיכר בשל ברוב: ולא
כמהר"ל החולק עליו על פסק זה מההוא דהוהב
דכ"ג דהרשב"א סמך אסתמא דבמה משניות דתירוצא
בעיל במאם ולא הוה דש"מ ודחה ההוא דהוהב
ואע"ג שתוס' תירצו דתירוצא אין אצוה לשאול עליו
ולכך לא הוה ש"מ ע"ס איהו מתרץ ליה במא
דכתובא:

אך אמא י"ל דמהר"ל לא ס"ל הירושלמי דטעמ'
דטבל הוה דש"מ אלא כדא' בש"ס סלה"י
ע"ז: והוצא צרע"ב וסמך אש"ס דילין כנר הירושלמי
ז"ל השואל בבריכו' דטוב טעמא דעיל של גדול א':

תשובה מעניע"ד הקושי' עצומה על המ"ב
בב"י ס"י צ"ח וצ"ח לחלק בין
דש"מ ובין שאר תערוכות ולפ"ז יבני רבנן היכי
דלא הוה דש"מ לבין שאלו הוה בעל"ש שם וכו' ע"ש
תתי"ט

במשקיהם אך אם שמו משקיהם נזה ים חילק
דבזיתים וענבים דכזה התורה ללקות עליהם כמו
על אכילת פריהם ולא פן בשתי' שאר משקים
וצ"ע ע"ש האחרונים ב"י"ש בפסח דלוקין על
המשקה ועוברים ב"י וב"י עיין בס' ח"י
ס' תצ"ב ואי אין לוקין על השתי' איך יהיה לאו
דב"י וב"י חמיר משקה:

והנה הרמב"ם בפ"י מהל' מאכלות אסורות
דין ד' פסק בהדיוט בני טבל והקדש
ושביעית וכלאים וערלה וחדש דשכר הוא המשקה
היוצא מהם דאסור ואינו לוקה וכתב הכ"מ דדרש
שרשו בחולון פ' העוד והרועב הוא רק אשכנשא
ולענ"ד ים לומר דס"ל להרמב"ם דזה הברייחא
דס"ל דמשקה היוצא הוא כפרי וחייב
עליהם הכל איתא אליבא דרבי אליעזר דפליגי
ארבי יהושע ורבי יהושע דס"ל דאינו חייב בשום
משקה רק בין וסמך ואכן ק"ל כרבי יהושע
וכסתמא דמתניתין דפ"י דתרומות אין חייב בצ"ה
ובבזורים חלה בין וסמך במאם ממילא אדחי הוה
דס"ל דמשקה חייב ולכן לא הוכיח בני חמץ משקה
רק כתב בפ"ד דין ט דדוקא חמץ שנעשו הוא
דחייב אם שתה אבל לא משקה ואצ"ל דפסק בפ"א
שכר המדי דהוא בלאו"ל ס"ל דבש שכר המדי דהוא
בלאו נעשה עס קמח כמ"ס שם וא"כ אינו משקה כלל
רק ה"ל כחמץ שהתחמם בשום דה"ל חמץ בעין אבל לא
שכר סתם ואכ"פ י"ל דהוה רק ויעה בעלמא ואינו
חייב מלקות:

ולכך פסקו בלי חולק דלא מחייב בכל איסורין
רק בדרך הנחתן ורבי יודא דצב לסייע
מהא דפטור משקה היוצא מהם משום דס"ל דר"ו
דמ"ה פטור ליה משקים משום דס"ל שלא בדרך
סנאמן ודחי ליה אבין דמשום האלא הוה סיוע אלא
דפטור ליה משקים משום דס"ל ויעה בעלמא דא"כ
ס"ל בפירי גושא שלא בדרך הנחתן ולכך הקשו
התו' אלא ב"י דא"כ דהוה ויעה ז"ל קרא ותיירצו
דמקרא ילפינן לה הכי:

אבל באמת הכי הלכתא דבכל האסורין אינו
לוקה רק בדרך הנחתן כר' יוחנן ובני
משקה פטור משום דס"ל ויעה בעלמא כסוגיא דש"ס
פ"י יהושעין בחולין הן בפסחים דק"ל כר"י וע"ש
כר"ט בפ"י המשנה ב' פ"א דתרומות מ"ס מהבבב
ואי הוה ויעה בעלמא ודוק וע"ש פ"ד ב"ד
מערבין דפשיט ליה דנכרעה סוה לכל הדינן לענין
יעה ואין לחלק ביניהם זלא דמי למיח דמלקא באשר
חלק שם ע"ש ולפ"ז איך שום דאיה דיי"ש יהיה
קמב מלקות ומכ"ש איהו עובר בב"י ובב"ז למ"ס
הכ"מ בפ"ד מהל' חמץ דאע"ג דאינו חייב באכילה
אעפ"כ עובר בב"י ובב"ז דהתם החמץ ענין עמ"ס
פ"א ס"ת צ"ב דמשקיה ד"ס אלו עוברין לענין שכר:
ובמדרומה דנש להרמב"ם מסתפקא ליה אי
סמך מעיר לנו משאר איסורים משום דריבויי כ"י כל
במגשגשגרינו דוה כל המפרשים עמ"ס ס"ך צ"ל וכו' י"ל
דלכך לא חשבו ליה משקה דחמץ בני איך איסורים
ול"ע ב"י"ש ויש כ"מ דריבויא ושל"ו אליהו מלולין

לא ידעתי
ה וסקנים
' לר' חנהו
הם כגון
מ"ה דלמא
זמר סתם
ה אמרו בן
אסמכתא
אפילו פולח
פ' הקבלה
דין כו' רק
ה' הלימוד
הא ביניהם
זה דחייב
לכל הכי
אז אסמכת'
ו דשביעית

עצומה מ"ס
אורו לסמ"ג
פ"ג דחייב
ס"י ס"ס)
אף דאסור
ותו רק אם
ז וכו' לשון
בהדיוט בני
לשעה וק"ה
ופורש לחייב
מ"ס בפ"ד
ו א"ת רס"י

הקשו התוס'
כו' וז"ל תימא
ורבי דפרק
מ' חלה על
השאר מינים
ק"ס כו' עוד
אר עדיף טפי
עס למח' טפל
כל דבריהם
למן שכתבו
ויעה בעלמא
ותים וענבים
מב"ש דפרי
לא חסמט
אך עלה על
ה או סנאה
אכילה אינו
ס' דפרקים

וכלל דבנר
ידלק מטעם
וק כלל על
ענבים ומכ"ס
משקיהם

פרק העור והרוטב (חולין קכ). דפריך וליכתוב רחמנא בשרצים רצה לומר הטמאים ולילף הנך מינייהו ומשני דאיכא למיפרך מה לשרצים שכן טומאתן במשהו, וגם לישנא דכתבו דבהמה טמאה נמי דריש משמע בהדיא דקושייתם כיון דשרץ צריך קרא ובהמה טמאה נמי אבל היכי דליכא קרא אין ציון אסור כגון דגים אם כן מרפה דליכא קרא מנא לן, וברור הוא למי שידע צורתא דשמעתא. ואם כן קשה, והא גם במרפה איכא קרא.

אלא שמע מינה דדוקא בשרצים איתרבי ציר מהטמאים ולא מנפש, כמו שכתבנו בפירוש הראשון (ד"ה וצריך לומר). אבל לפי פירושי השני (ד"ה ועוד יש לומר) דקים להו בשרצים ובהמה טמאה, קשה מה הקשו, דילמא גם במרפה קים להו הכי.

היוצא מכל הנ"ל

כלל דמילתא, דלטעם דזיעה פשיטא דאינו אלא מדרבנן, אם כן גם לטעם דשלא כדרך הנאתן נמי הכי הוא, ואם כן כיון דהבל היוצא מחמין משקין הוא חשיב כמו שכתב הריב"ש ז"ל (הנ"ל בריש תחשבה) והביא דברי הרמב"ם ז"ל (הנ"ל שם), אם כן לא עדיף ממשקין עצמן דאינו אלא מדרבנן.

ועוד נראה ברור, דאפילו לטעם דזיעה שרי כאן מדאורייתא לפחות, כיון דעיקר ראייתו (של הריב"ש) הוא דזיעה על ידי איש חשיב משקה, ונהי דהוי משקה, הא משקה עצמה דה' מינין אינה אלא זיעה, ולא דמי לגיד דהריב"ש, דהתם איין נסך קאי ואם כן אי חשיב משקה הוי כיון נסך, ויין הוי משקה גמור לא זיעה, משא"כ משקין דשאר מינין אינו אלא זיעה בעלמא.

ואפשר דלהאי טעמא אם עבר עליו הפסח שרי אפילו מדרבנן, דבזיעה לא גזרו באיסור דרבנן כמו שכתבתי לעיל (ד"ה ואין להקשות), וכיון דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא דרבנן לא גזרו בזיעה, וגרע טפי מעל ידי תערובת דאע"ג דנתערב גוף החמץ אפילו הכי לא גזרו (פסחים ל), וכל שכן בזה שאין כאן האיסור עצמו כי אם הזיעה דנפק מיניה ולא מיקרי בעין ושרי. אבל לטעמא דשלא כדרך הנאתו, נראה דאסור [מ]דרבנן, כיון דהוי כגוף האיסור. הנראה לענ"ד כתבתי.

יושע בלא"א מוהר"ר יוסף

חונה בק"ק קראקא יע"א

עוד כהן נמנע בתשובה כתב יד הגאון ז"ל, וכפי הנראה חסר קצת מקיים התשובה, ולתשובה זו רמז צו"ת פני יהושע חלק אור"ח סוף סימן י"ג, עיין שם, ולפי שרצים אומרים מי יתן

הדם (ויקרא י, י) ובפרשת צו (שם ו, כו) כתיב כל נפש אשר תאכל [כל] דם ונכרתה הנפש, ובחלף כתיב (שם פסוק כה) כי כל אוכל חלב ונכרתה הנפש, גבי עוף טהור כתיב (שם י, טו) וכל נפש אשר תאכל גבילה וטריפה, אם כן לא ריבה הכתוב שותה כי אם מה דשייך בה אכילה כגון מוחיו, ועל זה קאי נפש. אבל קרא דהטמאים דשרצים לא כתיב אאכילה, וכיון דאתרבי מחיו אע"ג דאכילה כתיב בת, נרבה זיעה גם כן, כיון דגם מחיו אין סברא, דאכילה כתיב, וכן טמאים הם לכם (ויקרא יא, ה) דמרבה בתורת כהנים (שמיני פרשה ב, יב) כמו שכתבו התוספות בגיד הנשה (חולין צט: ד"ה שאני) נמי לא כתיב באכילה פ' שמיני.

ועוד יש לומר, דקים להו לרבנן דציר שרצים ובהמה טמאה לאו זיעה היא אלא מגופיהו מצצו, וכן מוכח קצת מכתובות דף (ו:) הנ"ל, דקאמר חלב בהמה למה לי דמאי שנא מהא דתניא הטמאים לאסור צירן, הרי דמרמי חלב לציר, וגבי חלב אמרינן התם דף ז' (ע"א) גבי מי רגלים של חמור כיון דעכרי ודמי לחלב מאי מגופיה קא מימצי בו, הרי משמע דחלב פשיטא דמגופה קא מימצי והוי כמחיו.

ולענ"ד מה שכתבתי דדוקא גבי שרצים אמרינן הכי עם פירוש הראשון מוכח הכי בדברי התוספות, שהניחו בתימא בפרק (כל הבשר) [גיד הנשה (חולין צט: ד"ה שאני)] ובכתובות (ו: ד"ה לאסור), וזה לשונם: וקצת תימא כיון דצריך קרא בשרץ ובהמה טמאה נמי דריש בתורת כהנים דכתיב טמאים הם לכם ודגים דליכא קרא לא אסור מדאורייתא (היכא) [היכא] מייתי רבא ראייה מהטמאים לאסור ציר של טריפה, עכ"ל, ומאי קושיא, הא גבי מרפה נמי כתיב נפש, והא נפש דכתיב גבי נבלת עוף טהור כתיב הכי וכל נפש אשר תאכל גבילה וטריפה (ויקרא י, טו), דהאי קרא בנבלת עוף טהור כתיב כדפירש רש"י בפירוש התורה (שם), והכי איתא בגדה פרק יוצא דופן (גדה) דף מ"ב (ע"ב) ופרק גיד הנשה (חולין) דף ק' (ע"ב).

ואין לפרש קושית התוספות דמכל מקום (ד) מהטמאים ליכא למילף דהא בהמה טמאה צריכא קרא אתרניי ולא ילפינן לה מהטמאים וכן דגים, ואם כן אע"ג דאיכא קרא במרפה מכל מקום מהטמאים ליכא למילף. דאם כן עדיפא הוו להו להקשות, דלמה לי קרא דהטמאים, הא כתיב קרא בגופיה. וקושית התוספות נראה בהדיא למעיין שם שהקשו כיון דליכא קרא במרפה מנא לן לאסור צירן, שהרי כתבו כיון דצריך קרא בשרץ בו, ומה להם להזכיר שרץ כיון דעיקר הקושיא היא מבהמה טמאה ודגים ולא ילפינן הוא הדין מרפה, ועוד מה צריכים להביא ראייה מבהמה טמאה דליכא למילף משרצים, הא תלמוד ערוך

ועוד דהא חשיב התם גם ערלה, וערלה פשיטא דרבנן היא כמו שכתבו (הרמב"ם) [הרמב"ן] וז"ל (הג"ל בר"ה ואם כן כיון דקיימא לן), ולמה נימא דהרמב"ם פליג כיון דלא אשכחן בהדיא. וכן כתב הכסף משנה ז"ל שם דסבירא ליה להרמב"ם ז"ל דאע"ג דיליף ליה בהעור והרומב מקראי סבירא ליה לרבניו דאסמכתא בעלמא נינהו דמאי שנא מערלה, עכ"ל, הרי שכתב בהדיא כמו שכתבתי. ולענ"ד נראה דבמה שהוכחתי אין להשיב. ולפי מה שכתבתי אין צריך לומר דאסמכתא היא, דהראיה היא על ענבים דכלאים כמו שכתבתי.

בדין ציר של שרצים

ומיהו יש לעיין למה שכתבתי, גבי שרצים דמרכינן (חולין קכ). מה' דהממאים צירן, וציר אמרינן פרק גיד הנשה (חולין עט:) דזיעה בעלמא היא, ואפילו הכי אתרבי בשרצים, אלמא דגם באינך חייבים על זיעה שלהן, דהא פריך התם (קכ:) וליכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנך וליגמרו מיניה, ומאי קושיא דהוה ילפינן גם זיעה שלהן.

והיותר יש לתמוה על התוספות שהקשו בפרק גיד הנשה (שם) דף צ"ט (ע"ב) ד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא הוא, פירוש ואינו אסור אלא מדרבנן ומיהו ציר שרצים אסור דאורייתא מהממאים, ו[ב]פרק כל הבשר (שם) דף קי"ב (ע"ב) ד"ה ורומבן הקשו דלמה ליה קרא לרומבן והא טעם כעיקר דאורייתא, ותירצו דאיצטרך דמחוי הוי כאכילה דסלקא דעתך אכילה כתיב ביה כדאיתא בהעור והרומב, ועוד הקשו אם כן צירן מנא לן דהא איצטרך לרומבן וי"ל דשקולים הם, עכ"ל, וכן כתבו בבבורות דף ו' (ע"ב) ד"ה הממאים, אם כן סבירא להו להתוספות דגבי שרצים מחייב נמי אזיעה והוי שקול כמחוי, והוה תימא, דמאי שנא ערלה. ועוד דהא משמע התם (חולין קכ:) דכלאים ושבועית וחדש הוי ילפינן מחמץ ונבלה וחלב ושרצים כיון דאיסורן בא מאליו, ואם כן הוא הדין ערלה דחמיר איסוריה מחדש, דהא ערלה אסור בהנאה, ופשיטא דאיכא למילף מכולהו כדרא דהא ליכא שום פירכא בעולם, ואם כן גילף ערלה מכולהו דלחייב גם אזיעה. ועוד דמאי הקשו בתוספות בפסחים (כד: ד"ה אלא) ועוד ורומב (חולין קכא. ד"ה והדר) דפרי פרי למה לי, והא צריכא וצריכא, דסלקא דעתך למילף מהנך דלחייב אזיעה קמ"ל. וכן יש להקשות אתרומה ובכורים.

וצריך לומר, דדוקא גבי שרצים יש לרבות תרומתו, דהתם שקולים הם, ולא באינך. ואפשר דהטעם, דגבי אינך כתיב נפש אאכילה, גבי חמץ כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש (שמות יב, טו), גבי דם ונתתי פני בנפש האוכלת את

התוספות ריש אלו מציאות (ב"מ כא. ד"ה וכמה) דפריך וכמה, דלאו מקשן הוא אלא ר' יצחק גופיה מפרש הכי, וכן כתבו ריש פרק יום הכפורים (יומא עו. ד"ה הני). והדברים מוכרחים הן, דברור הוא דלמאי דקאמר אבוי (בפסחים כד: הני"ל) משום זיעה פשיטא דגבי חדש וכולהו אינך אינו אלא מדרבנן, דמאי שנא ערלה, דהא כתבו התוספות בפסחים (שם ד"ה אלא) דהא דגמר פרי פרי היינו לחייב בויתים וענבים אבל לפטור בשאר פירות לא צריך קרא דמסברא פטור כיון דזיעה הוא, ואם כן מאי שנא ערלה מכל האיסורין, ואם כן מאי פריך מנא ליה, דלמא מדרבנן הוא כמו שכתבתי, כיון דעל כרחך משקין דברייתא קאי אכל המשקין ורובן דרבנן נינהו כמו שכתבתי, אם כן מאי פריך, אלא על כרחך צריך לומר כמו שכתבתי.

ועוד יש לפרש דהמקשן דפריך מנא ליה לא ידע מחלוקת דר' אליעזר ור' יהושע, והוי סבירא ליה כיון דקתני דמשקין הוי כמותן משמע דלקי עליהו, ועוד דהוי סבירא ליה דאין לחלק בין משקין למחוי, והתרצן הוי מצי לשנויי דהוא דרבנן ויש חילוק, מכל מקום לא תירץ הכי דמכל מקום ענבים צריך למילף מנא ליה כמו שכתבתי (ד"ה ואין להקשות), וכן לר' אליעזר דלא שני ליה מנא ליה, והוה אמת ויציב, וכל מאי דמשני התרצן דגמר מתרומה או מבכורים הכל קאי אענבים כדאיתא התם.

מוכח דאין לחלק בזה בין האיסורים, דכולם אסורין מדרבנן

ולפי דעתי פשוט דאין לחייב בחמץ ואינך איסורים במשקין דשאר פירות יותר מבערלה, דכל הסוגיא משמע התם דכולם שוין, דפריך התם (חולין קכ.) והא דתנן בחמץ והא דתנן בחלב והא דתנן בשאר מילי, משמע דכולן שוין לענין שתיה, וגם שקיל וטרי אי גמרי מהדדי, ואם כן ברור בעיני דאין להעלות על הדעת ריש לחלק ביניהם.

וכן נראה מדברי הרמב"ם פרק י' מהלכות מאכלות אסורות (הלכה כב) שכתב דכל האיסורין כגון טבל הקדש שביעית וכלאים וערלה כולן משקין היוצאין אסורין ואין לוקין עליהן חוץ מיין ושמן דערלה וכלאי הכרם שלוקין עליהם, הרי מבואר דאינן אלא מדרבנן בכל האיסורים מטעם דזיעה לפחות, ולשיטתיה אפשר משום שלא כדרך הנאתו. ואין לפרש דהוא דאורייתא אלא שאין לוקין עליהם, דהא מהי תיתי, דאפילו אם נאמר דגבי חמץ הוי כל המשקין כמותן והני ילפינן מנייהו, מכל מקום להוי כי חמץ שיהא באיסור לאו, כדמשמע התם כולי סוגיא דאי ילפינן חדא מחברתה הוי בלאו, כדפריך ליגמר מנבילה מחלב, ומאי קושיא דילמא לא הוי בלאו אלא איסורא בעלמא, אלא שמע מינה דבמה מצינו ילפינן הכל, וכן גבי שרצים.

דכהאי גוונא קרי בגמרא טעמו ולא ממשו, כדפירש רש"י בע"ז דף ס"ז (ע"ב ד"ה טעמו) טעמו ולא ממשו כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל ונימוח שאין ממשו בעין, וכמו שאכתוב לקמן בעזה"י.

אלא שמצאתי בתוספות בחולין (שם) ד"ה היכא דלאו איסור הבא מאליו שכתב בשם הר"י שמואל ז"ל לחלק בין משקין היוצא מהן לחמץ שהמחהו, דהתם הוא גוף החמץ, אבל משקה דברייתא זו אין זה גוף הפרי, אם כן מוכח דמשקין דקתני בברייתא זו, אין פירושן מיחוי שלהם.

לכן צריך לפרש בענין אחר, דאע"ג דאין משקין היוצא מן שאר פירות היו משקין, היינו מן התורה, אבל מדרבנן גזרו על משקין דשאר פירות, וכמו שאכתוב לקמן (ע"י ד"ה ומכל מקום קשה) א"ה, ואי אכילה היא דוקא בכל איסורין, לא היו גזרי רבנן בשתיה, דשתיה ואכילה תרי מילי וליכא למיגזר הא אטו הא, אבל כיון דאשכחן דרבי קרא דרך שתיה בגוף האיסור, גזרו רבנן אפילו בשתיית משקין היוצא מהן, ולכך פריך (חולין כ"ב) אמחוי מנא ליה, כיון דעל כרחך מכל וחדש וכל הני דקתני בברייתא מיחוי שלהן כמותן דאי לא הכי לא גזרו על המשקין כמו שכתבתי, ואם כן מנא ליה.

ואין להקשות אהא שכתב הר"ר שמואל (בתוס' הנ"ל) דפריך אכלאים אע"ג דלא כתיב בהו אכילה מכל מקום כיון שאין זה גוף הפרי לא ליחייב כו', משמע דאמשקה פריך דאי אמחוי הא גוף הפרי הוא, אם כן מוכח דאמשקה פריך מנא ליה מדאורייתא, דאי דרבנן כיון דלא כתיב בכלאים אכילה אם כן חייב גם אמחוי כמו שכתב הוא עצמו דאמחוי אין לפטור כי אם היכא דכתיב אכילה, ואם כן גזרו רבנן במשקין, כמו שכתבתי. ועוד, היכי קאמר ליגמר מהנה, והא הנך כולם במיחוי קמיירי, ומיחוי חייב גם בכלאים כיון דלא כתיב ביה אכילה, כמו שכתב. הא לא קשיא, דאכלאים פריך שפיר, דכלאים שייך בענבים, ומשקין כמותן קאי אכל משקין, ומקצתן דאורייתא נינהו כגון ענבים, ואם כן לר' יהושע קשה בענבים, דלכל הטעמים הן משום זיעה או משום שלא כדרך הנאתן שניהם לא שייכי בענבים ופשיטא דדאורייתא הוא, ולכן פריך שפיר מנא ליה, ולר' אליעזר דהוי כל המשקין דאורייתא קשה אכולהו.

ומכל מקום קשה, מאי פריך (חולין שם), דילמא מכל מקום דרבנן הוא, כיון שאינו גוף הפרי אינו אסור מדאורייתא אע"ג דלאו זיעה הוא וכדרך הנאתן הוא. ואפשר דלהר"ר שמואל האי מנא ליה לאו מקשן הוא, אלא התלמוד עצמו מפרש הכי, וידע דאיכא למילף ענבים מתרומה ומשאר מילי ולכן מפרש הכי, וכהאי גוונא פירשו

ואין לומר עוד דכיון דרבתה תורה דרך שתיה, ודרך שתיה לעולם לאו דרך הנאתן הוא אפילו אם שותה המיחוי, ואם כן הוא הדין למשקין היוצאין, כיון דרבתה תורה שלא כדרך הנאתן. דזה אינו, דאם כן גבי חלב דמרבין התם (שם ע"א א) גמי מנפש דרך שתיה ליחייב אפילו שלא כדרך הנאתן, ובפסחים (כ"ד) אמרינן בהדיא דגבי חלב פטור שלא כדרך הנאתן. אלא שמע מינה, [ש]שתיית המיחוי לאו שלא כדרך הנאתן הוא, דרגילי אינשי דעבדי הכי, אלא דסלקא דעתך למיפטריה משום דאכילה כתיב, קמ"ל נפש, אבל לעולם כדרך הנאתן הוא.

ביאור בסוגיא חולין שם

והא דאמרינן התם (חולין כ"ב) דמכל וחדש כו' משקין היוצא מהן כמותן, אע"ג דחדש לא שייך כי אם בחמשת המינין ואפילו הכי אמרינן דמשקין כמותן, צריך לומר על כרחך דמשקין כמותן פירושן המיחוי שלהם כמותן דומיא דהמחה את החמץ, דאי לא תימא הכי יש תימא גדולה, דהא אמרינן דגמרינן לה מתרומה או בכורים וחד מהנה, וגבי תרומה ובכורים לא הוי משקין אלו כמותן, אפילו אם נאמר דגבי חמץ וגבילה וחלב דאתרבו מנפש הוו משקין היוצאין בלא מיחוי גמי כמותן, מכל מקום היכא נפקא להו מתרווייהו, כיון דמחדא מינייהו ליכא למגמר דהא אית ליה פירכא כדאיתא התם, וצריך למיגמר גם מתרומה או בכורים, ואם כן היכי נימא תרומה תוכיה, דהא גבי תרומה לא הוי כמותן. ואפילו נאמר דאהקדש לבד קאמר התם דאתו מתרווייהו, אבל חדש כיון דאיסור הבא מאליו גמרינן מחמץ וחלב ונבלה ושרצים כדסלקא דעתא התם מעיקרא, מכל מקום התנא דתני כולוהו בחדא שיטתא דחדש ושביעית וכלאים והקדש כולן משקין היוצאין מהן כמותן משמע מה דאיתא בחדש איתא גמי בהקדש, והא ליתא, דהקדש אתי מתרומה או בכורים ולא הוי כמותן אלא בויתים וענבים. ודוחק לומר דהאי ברייתא איתא כר' אליעזר דסבירא ליה (שם) גם בתרומה ובכורים דכל המשקין כמותן, דפשיטא דלא הוי שתיק תלמודא לאוקמה כר' אליעזר, כדפריך התם והא דתנן אין מביאין בכורים כו' מני ר' יהושע הוא והא דתנן אין סופגין מני ר' יהושע היא, הכי גמי הוי ליה למימר הא ברייתא מני ר' אליעזר. אלא שמע מינה דהאי משקין היוצא מהן פירושן מיחוי שלהם, וכמו שכתב רש"י (שם ד"ה החדש) חדש קודם שקרב העומר ועשה שחר מן השעורים, ושחר וגם השעורים נמחה במים, וכן משמע מדברי התוספות ז"ל בברכות (לה) ד"ה (זיעה בעלמא) [האי] דבשחר יש כוית בכדי אכילת פרס, ואע"ג דכתבו שאין בו ממש שעורים כי אם טעמו, היינו שאין השעורים עצמן שם אלא שנמחה מהם ואין השעורים בעין,

היינו אפילו מדרבנן, ואמאי פטר מדרבנן, כיון דלאו זיעה הוא. הוי ליה כגוף הפרי והוי ליה לחיובי מדרבנן לפחות, וכדקיימא לן בכל איסורין אפילו איסורי דרבנן לא שרי באכילה, דעד כאן לא התיר (הרמב"ם) [הרמב"ן] (הג"ל בד"ה ואם כן כיון דקיימא לן) אלא לרפואה אפילו בדבר שאין בו סכנה, אבל באכילה בלא רפואה אין לנו אפילו שלא כדרך הנאתו, אלא על כרחך זיעה הוא, וכיון דזיעה הוא לא גזרו חכמים באיסור דרבנן כמו שאכתוב לקמן (ע"י סוף התשובה) אי"ה.

ואם כן זכינו לדין דהכא ליכא חמץ אלא מדרבנן.

מכאן דסוגיא דתולין קכ: מיירי רק כשהוא כשותהו כדרך הנאתו

ואין לחלק דגבי חמץ שאני כיון דכתיב נפש לרבות את השותה כדאמרינן בהעור והרוטב (תולין קכ:), וכדאמרינן התם המחיה וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת, וכיון דריבית תורה גם שתיה, אם כן הוא הדין למשקין היוצא מן החמץ, דדוקא במידי דכתיב אכילה לא מחייב כי אם כדרך הנאתו, אבל במידי דלא כתיב אכילה דוקא, חייב בכל, כמו כלאי הכרם כיון דלא כתיב בהו אכילה חייב בכל (פסחים כד:).

דוח אינו, דבהמחיהו וגמעו שאני שהמחה גוף החמץ אלא שאכלו דרך שתיה, וסלקא דעתא אכילה כתיב להכי אתי נפש, אבל משקין היוצא מהן מסקינן התם (תולין קכ:). אליבא דר' יהושע דאין חייב אלא היוצא מן הויתים ולא בשאר פירות, ואם כן גם בחמץ הוי הכי דלא הוי המשקה כמותו, כיון דשלא כדרך הנאתו הוא, דהכי תיסיק אדעתין דשתיה דאתי מרבוויא יהיה חמור ממה דכתיב בקרא בהדיא, ולא דמי לכלאי הכרם דהתם לא כתיב אכילה. ועוד דמה לי אכילה או שתיה, וכי היכי דלשון אכילה משמע כדרך הנאתו דוקא הוא הדין שתיה.

תדע, שהרי אמרינן התם דילפינן טבל וחדש וכלאים מתרומה וחד מהנך או בכורים וחד מהנך, משמע דבכורים וחד מהנך שניהם שווים כמו שאוביח לקמן (ד"ה והא דאמרינן), וכיון דבכורים אין מביאין משקין אלא מויתים וענבים ולא משאר פירות, הוא הדין בחד מהנך לא הוי משקין כמותן (כאידך) [כאידך] פירות, ואם כן לא מיבעיא לפירוש רש"י (תולין שם ד"ה מתרומה) דפירש דאתי מבכורים וחמץ, אם כן גם גבי חמץ לא הוי משקין שלו כמותו כיון דחמץ לא שייך כי אם בשאר פירות שהם חמשה מינים, אלא אפילו לפי פירוש התוספות (שם ד"ה אלא) דלא קאי אחמץ, מכל מקום משמע דחמץ שוה להנך, דכל הסוגיא דהתם משמע דכולן שוין.

מינה, אבל לפי האמת אפילו בלא טעמא דזיעה פטורין שאר פירות, כיון דהלכתא כר' יוחנן.

ועוד דהתנא קמ"ל דזיעה הוא, דנפקא מינה לכמה דברים אחרים, כגון לענין ברכות כדאיתא בכיצד מברכין (ברכות לה.). וגם נפקא מינה דאפילו בשאר דברים שחייבים אפילו שלא כדרך הנאתו כגון כלאי הכרם אפילו הכי בהא פטורין מטעם זיעה, וכמו שכתב הרמב"ם פרק י' מהלכות מאכלות אסורות (הלכה כב.).

ועוד דקושיא מעיקרא ליתא, דהתנא נקיש כללים בתך מתניתין (תרומות פרק יא משנה ג.), כדקתני התם דאין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן הויתים כר' ואין סופנין בערלה ואין משנין מברייטה בתרומה ומעשר שני ואין מממא משום משקה ואין מקריבין על המזבח אלא היוצא מן זיתים וענבים, ולכן נקטינן לדינא ביוצא מן הפרי, דבפרי גופיה לא שייך האי כללא. ואב"י (פסחים כד: הג"ל) לא הקשה מעולם דלאשמעינן התנא בפירא גופא, דודאי תנא כלליה נקיש ואתא, אלא אב"י קאמר בשלמא אי אשמעינן תנא כר', רצה לומר אי הוה התנא קתני הכי הוי מצינן למידק, אבל השתא דנקטיה תנא לדיניה במשקין. איכא למימר טעמא אחרינא, אבל הא לאו קושיא היא מעולם דלינקט התנא בפירא גופיה, כמו שכתבתי דתנא כלליה נקט. ואם כן למאי דקיימא לן לפי הלכתא, נוכל לומר שפיר דמעמיה משום שלא כדרך הנאתו.

ואין להקשות אם כן מנא ליה לתלמודא בכיצד מברכין (ברכות לה.) דר' יהושע פוסר במי פירות של תרומה משום זיעה, ומייתי סיעתא למר בר רב אשי, דלמא משום שלא כדרך הנאתו הוא וליכא לאתויי ראיה. ואע"ג דאפשר לומר דגם אי הטעם משום שלא כדרך הנאתו מכל מקום לא מברכין אלא שהכל כיון דלאו להכי קיימי, כדאמרינן לענין קורא (שם לה.) ושלוקות (שם לה:) כיון דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי מברכין שהכל, מכל מקום למה נקט התלמוד טעמא דזיעה, הוי ליה למינקט האמת, ובפרט למר בר רב אשי דסבירא ליה הכי כמו שכתבתי לעיל (ד"ה ואם כן כיון דקיימא לן). יש לומר דהתם ודאי מוכח שפיר, דאי משום שלא כדרך הנאתו הוי ליה לפלוגי בפירא גופא, דהברייטא דהתם לא שייכי כל הני פירוקי, עיין שם. ועוד יש לומר דסבירא ליה לתלמודא דעל כרחך טעמא דרבי יהושע דפוסר משום זיעה, דאי משום שלא כדרך הנאתו הוי ליה לחייבי מדרבנן, דשלא כדרך הנאתו אין לוקין עליו הא איסורא איכא כמו שכתבתי לעיל (ד"ה ואם כן כיון דמוכח). דהא ר' אליעזר דמחייב (ברכות שם) על כרחך היינו מדרבנן, דתרומת שאר פירות גופייהו מדרבנן כמו שכתב רש"י בהדיא בהעור והרוטב (תולין קכ: ד"ה אף), ור' יהושע דפטר

(בסמוך) בשם הרמב"ן, וכן כתב הר"ן (שם ד"ה מר) בהדיא, וכיון דכל משקין של שאר פירות הוו שלא כדרך הנאתן, אם כן נידון דירן נהי דלאו זיעה הוא אלא משקה כמו שכתב הריב"ש (פי' רנה הנ"ל), מכל מקום אינה אסור כי אם מדרבנן.

בהא דלא אשמעינן התנא אלא במשקין ולא בשאר שלא כדרך

ואין להקשות דעל כרחק אי אפשר לומר דלכו"ע הוי משקה דשאר פירות שלא כדרך הנאתן, (ואם) [דאם] כן למה לא התיר התנא (פסחים כד: הנ"ל) כי אם משום זיעה ולא משום שלא כדרך הנאתן, מדלא אשמעינן תנא בפרי גופא והוי בלאו הכי שרי, אלא שמע מינה דסבירא ליה לתנא דכל האיסורין אסורין אפילו שלא כדרך הנאתן, ואם כן תיקשי מתני' לר' יוחנן, אלא שמע מינה דכדרך הנאתן הוא. יש לומר דלאו קושיא הוא, דהתנא קמ"ל דהיוצא מן היותים ומן הענבים חייבין עליו ולא הוי זיעה, כמו שכתבו התוספות בפסחים (שם) ד"ה אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא, דאי לאו קרא דפרי פרי מבכורים הוה אמינא דגם תירוש ויצהר זיעה, וכן כתבו בחולין בהעור והרומב דף [קכ"ה] [קכ"א (ע"א)] ד"ה והדר מייתי כו', אבל אביי פריך שפיר, דאי טעמא דתנא משום שלא כדרך הנאתן הוה ליה לאשמעינן בפירא גופא, והתם ליכא למימר דקמ"ל דתירוש ויצהר כדרך הנאתן הוא, דפשיטא הוא דהוה עיקר הנאתן להוציא שמנן ויין, אבל זיעה שפיר קמ"ל. אבל שיחלוק אביי עם ר' זירא אם הוא דרך הנאתן אם לאו, זה אי אפשר בשום פנים שיחלקו בכך, ופירוקא דאביי לא משמע כלל הכי אלא כדכתיבנא.

ובפרק חבית (שבת קמז: קמה) מסקינן דכולהו פירות לאו לסחיטה קיימי כי אם זיתים וענבים ודבר תורה אין חייבים כי אם על דריכתן, ומקצת שאר פירות כגון תותים ורמונים אסרו רבנן משום זיתים וענבים, ושאר פירות מותרין אפילו לכתחלה, כמבואר כל זה בהלכות שבת בהרמב"ם ז"ל פרק כ"א (הלכה יב) והטור סימן ש"כ, אם כן אין זה דרך הנאתן.

והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשי התוספות פרק העור והרומב (חולין קכא. ד"ה והדר) דהכא מייתי לה מפרי פרי ובפסחים פשיט לה מהכא דשלא כדרך הנאתן מותר אלמא טעמא משום הכי הוא כו', ולמה הקשו מסוגיא דלא קיימא הכי ואיכא למדחי דלמא סוגיא דהכא אליבא דמסקנא דפסחים קיימי, והווי להו להקשות מן המסקנא דהטעם משום זיעה כמו שהקשו בפסחים (כד: ד"ה אלא). אלא שמע מינה דדברי אביי אינו אלא דיהוי דליכא למפשט

להו דרך הנאתן, אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן פירא גופא דלא קאכיל לה דרך הנאתה שפיר אלא הכא משום דזיעה בעלמא היא.

אם כן מוכח בנמרא דהמשקין היוצאין משאר פירות לאו דרך הנאתן הוא, ואם כן הכא נמי, נהי דלאו זיעה היא אלא משקה, מכל מקום שרי מדאורייתא לפחות. ואע"ג דדחי לה אביי, היינו דליכא למשמע מינה דטעמא הוא משום דלאו דרך הנאתן, אלא משום זיעה, וליכא למידק מינה דאין חייבים על כל איסורין אלא דרך הנאתן, אבל בהא לא אשכחן דפליג דהוה לאו דרך הנאתן, וכבר כתבו הפוסקים דכל טעדי דאפשר למיעבד לומר שלא נחלקו תנאי ואמוראי בהא עבדינן.

ואם כן כיון דקיימא לן כר' יוחנן דאין חייבים אלא דרך הנאתן, כדמוכח מדברי הרי"ף ז"ל (שם ו): שהביא עובדא דמר בר רב אשי (שם כה:): דשייף לברתיה בגוהרקא דערלה, ואיכא תרי לישני לישנא קמא משום דאישתא צמירתא כשעת הסכנה דמיא ולישנא בתרא משום דהוי שלא כדרך הנאתן, והדבר ידוע דהרב בכסף משנה (מאכ"א טו, כב, ערכין ג, ח) פוסק בלישנא בתרא, וכמו שכתב הבית יוסף באה"ע סימן י"ז (ד"ה ומ"ש ואם באו) ובכמה דוכתי. ואפשר דבהא הלכתא כתרומיהו לישני, דהא אמרינן בע"ז דף [כ"ה] [כ"ח (ע"א)] דהאי אישתא צמירתא כמכה של חלל דמיא ומחללין עליה את השבת, והביאו הרב פרק שמנה שרצים (שבת מ:), אם כן אם מחללין עליה את השבת, כל שכן שאר איסורין דשרי. גם בלישנא בתרא הלכתא הכי, דהא הביא (רי"ף פסחים שם) אחר כך מימרא דאביי הכל מודים דכלאי הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן, משמע דסבירא ליה דבשאר איסורין לא לקי אלא כדרך הנאתן. וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל (פסחים פרק ב סי' ב) דשקיל ושרי בלישנא בתרא, ומשמע דמסיק הכי. וברור הוא בעיני כך, דאי סלקא דעתך דמספקא להו, אם כן פשיטא דלחומרא נקטינן דאיסורא דאורייתא הוא, והווי להו להשמיט לישנא בתרא גם מימרא דאביי לגמרי. וכן פסקו [ו] הרמב"ם ז"ל בהדיא פרק י"ד מהלכות מאכלות אסורות (הלכה י) והטור יו"ד סימן קנ"ה, וכן כתב הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם (שער) [ענין] הסכנה (ד"ה מר בר רב אשי), והוליד ממנו תולדה דבאיסורין של דבריהם כגון חמץ שעבר עליו הפסח אפילו כדרך הנאתן מותר להתרפאות שלא במקום סכנה כי היכי דשרי איסור דאורייתא שלא כדרך הנאתן אע"ג דאסור מדבריהם, והביא דבריו הר"ן ז"ל (פסחים ו: ד"ה וראית).

ואם כן, כיון דמוכח דשלא כדרך הנאתן אין לוקין, אם כן אין אסור כי אם מדבריהם, וכמו שכתבתי לעיל

כאשר כתבתי צוה"י. ואני נותן הודאה על חלקי שזכיתי לגלות אמתם דברי המגן הצרחה.

ובהנה רבות עמדי הג"ה וציאוריס, משמחי לצ ומאירות עיני. בעזר צורא ארץ ושמים.

דברי ועירא

הק' אפרים זלמן מרגליות מבראד

הזהירו הקדמונים והסמירו צה הרצה, הלא היא כחוצה על ספר הישר לר"מ ז"ל בהקדמתו ובהידושי הרמב"ן לז"צ פרק [יש נוחלין קלה].

ומקרוב נדפס ספר מחלית השקל, והרגיש (על המג"א שם) קצת צעות הזה, אבל גם הוא לא עמד על הג"ה האמיתית. וגם מה שכתב לפרש מה שכתב המגן הצרחה ול"ע על הדרכי משה כו' לא נכון עמו, עיין שם, והדברים צרורים

סימן מח

בדין יין שרף הנעשה מויעת חמשת המינים, אם יש לו דין חמץ גמור או לא.

אפרן מותר, ואנן נהנינן כר' יודא לשורפו. דזה אינו, דאנן נהנינן לחומרא כר' יודא, אבל לא לעשות מעשה להקל נגד רוב הפוסקים כמו. שכתב הרא"ש ז"ל (פסחים פרק ב ס"א ג) דהגאונים והרבה פוסקים פסקו כרבנן, והווי להו נקברין ואפרן אסור כמו שכתב הרא"ש (שם סוף ס"ב).

גם אין להתיר מטעם דחרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו (פסחים כא:), דהא, דהא כתבו הפוסקים (עי' שם בתוס' ד"ה חרכו) דדוקא שנפסל מלאכול לכלב, ובנידון דידן לא נפסל מלאכול לכלב, דהא נותנין אותן לפני חזירים כמו שכתבת. ועוד, דהא כתב הרא"ש (שם ס"א) דחרכו קודם זמנו אסור באכילה ולא שרי כי אם בהנאה, וכן פסק הבית יוסף ז"ל בשו"ע שלו (ס' חמץ סעיף ט) שהרי לא כתב אלא מותר לקיימו ולא כתב שמותר באכילה, ולשונו הוא לשון חמור (שם), והמור ז"ל כתב דמותר לקיימו ולענין אכילה פליגי, אם כן הבית יוסף שכתב מותר לקיימו משמע דסתם דבאכילה אסור, ופשוט הוא (וראיה מפסחים דף כ"ד).

מוכית דכל משקין היו שלא בדרך הנאתן ומותר מן התורה

אבל מה שנראה לי להתיר מדאורייתא לפחות, הוא מסוגיא דפסחים דף כ"ד (ע"ב), דגרסינן התם אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא בדרך אכילתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי אוכל חלב חי, איכא דאמרי אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא בדרך הנאתן כו', עד אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן היותם וענבים בלבד, מאי טעמא לאו משום דלא קאכיל

ההועתק מחשבות כתב יד הגאון בעל מגיני שלמה ופני יהושע ז"ל.

שאלה. יין שרף שעושין במדינות אלו מן שיפון ומשבולת שועל ומחמיצין אותן תחלה ואחר כך מבשלין אותה ביורה ועולה ההבל עד שהיורה מועת ויוצאת הויעה דרך הסמפונות וחוזרין ונותנין זיעה זו ביורה וחוזרת היורה ומועת ויוצאת זיעה זו דרך הסמפונות, והווי היין שרף ששותין בארצות אלו, אם יש בזה חשש חימוץ או לאו.

דן בזה מכמה טעמים, ומבאר שאין להתיר בנ"ד מטעמים אלו

תשובה. אם באנו להתיר מטעם הויעה בעלמא הוא, כדאמרינן בכיצד מברכין (ברכות) דף ל"ח (ע"א) גבי דובשא דתמרי, ובפסחים דף כ"ד (ע"ב) גבי אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן היותם וענבים בלבד וקאמר אביי טעמא משום זיעה, הנה כבר קדמוני גדול בדורו הריב"ש ז"ל שכתב בסימן רנ"ה דיין שרף שעושין מיין נסך לאו זיעה הוא, דהויעה היוצאת מן המשקין החמין הרי הוא כמשקין עצמן.

גם אין להתיר מטעם דהחמץ משתנה טעמו ומראיתו והלך טעמו וריחו וממשו, כמו שכתב הריב"ש (שם) גבי יין נסך, הכי נמי נודע כי מה שגשאר מן הדגן אינו ראוי למאכל אדם כי אם נותנין אותם לחזירים, והווי כאפר בעלמא כדמשמע באותה תשובה דהווי כאפר, ועד כאן לא אסר הריב"ש אלא ביין נסך דהווי כעבודה זרה ועבודה זרה שגשרפה אפרה אסור כדאיתא בסוף תמורה (לד.) והביאה הרב הנ"ל, אבל חמץ דר' יודא דסבירא ליה דבשריפה (פסחים כא.) אפרו מותר כדכילל בתמורה (שם) דכל הנשרפין

זה, ככל צו

(א) קן שם

תצ

זוס

זיון

בעז

זוס

זגן

ז"ן

ז"ה

זין

זכל

זתצ

אס

אה

זינו

זמן

זנה

זמי

הוי

ור.

ולצ

ז"ס

זית

זיה

הוי

ולצ

דת

שר

זין

זס

זק

רע

זת

זת

זה

1760-1828, Ephraim Zeligson, 1760-1828

שאלות ותשובות

בית אפרים

מאת

גאון ישראל ותפארתו, גדול מרבני שמו
רבינו אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל
מבראד

נדפס לראשונה בחיי המחבר בשנת תקע"ח לפ"ק

ועתה יו"ל במהדורא חדשה ומפוארת
עם הרבה תיקונים והוספות
ע"י המכון לחוצאת שו"ת בית אפרים
פעיה"ק ירושלים תובב"א
בשנת ובידו בית אפרים (תשע"א) לפ"ק

הלכות תערוכות

וכן חת"י שפלה ונטלה ונחלה בעטם בעל שפיר שלא נחצר
 כח' איסור צעין כלל רק טעם כד' נחצר שדעס סמ"ג וסמ"ק
 ומרדכי והג"א והעור ור"ת ומכ"א דכל שלא נחצר בחברות
 איסור צעין רק טעם לחוד בעל ח' בדש"מ וכן דעת רמ"א וכן
 משמע ד' במהצר בזה"ל ח' חק"א כמו שמבאר במ"א ויש לסמוך
 עליהם וצ"ע אם רוחם לא ח' חק"א

[illegible]

בסבין כו' וני נרחק נדקדק דרך חיותית מקרי דבר חריף במחמתק ע"י כבלוע הפגום. דהנה א"י בגמי בטעם דאסרו קורט של חלחית משום דמפסקא כסכיןא דלרמאי ואע"ג דנעל"פ מותר אגב חורפא דחילתיתא מחלי' לי ומשוי לי לשבח. ופי' הפוסקים שחריפות החילתית מחקן טעם שמנונית ומחפכו לשבח ומזה נסתפקו אם כן דיון בכל דבר החריפים כגון כלל וכיוצא אי אלימא חריפותיכו לאסתוקי פגמא. אבל באמת לישנא דמחלי' לי המוזכר בגמי אינו מורכב כן ולפי פירושם אינו מדקדק וכוה ליה למימר מחקן ליה או משבח ליה. והנה לשון מחלי' שפירושו ממתיק מבואר באמת שהכוונה שכלוע ממתיק את החילתית כאשר ראיתי צפי' המשנה להרמב"ם שז' מבואר שהחילתית הוא חריף ביותר וקשה לאוכלו בלי מיתוק והשמנונית הוא ממתקו קלה ומסיר חורפו וזהו שכתבו וכן ראיתי מפורש בדקדק הבית להרמ"ה שפירש ג"כ כפי' הרמב"ם. ולפי"ז יוצא לנו מזה דדוקי' חלחית שמחמת חריפותו לריך למיתוק והשמנונית ממתקו ולכן הוי לשבח אף שהוא באמת נעל"פ. אבל לנו וכלל וכיוצא אין לורך למיתוק ואדרבה כל כמה דחריפו מעלו טפי כדל' בגמי פוגלח חריפי מעלו א"כ הוי לי נעל"פ במקומו כאשר הוא כיון שאינו משבח שברי לפי דבריו טעם השמנונית בעלמו אינו נספך לשבח רק חיקונו שמחקן החילתית וזהו שכתבו וכלן אין לורך להב' החיקון. וידוע גם זאת שהחילתית דבר חד ביותר עד שמקצב צני מעיים מחמת הארס והחריפות השקוע צ"י כדא' בגמי גבי כהמה שאכלה קורט של חלחית ולא כן העלה של חלחית אשר צפי' אמרו בגמי דאם אכלה עלה של חלחית כשירה וע"כ דגם צו יש חריפו' מדאלטרירך לאשמעין דכשירה רק אינו דומה לקורט דקורט לריך מיתוק אבל העלה הוא ככל דבר חריף. וא"כ אדמדמין שארי דברים לקורט טפי יש לדמות לעליון. וזו לעני"ד ראוי כדורה לדעת המקילין. וע"כ הא' דאסרין גבי לטון שחשכו בסבין של צמר משום דהשמנונית צעין הוא בן יומו. ואפשר דדוקא צצ"י לדעת הפוסקים דאף שמנונית צעין נפגם. ולכאורה מסוגיא זו דחילתית ראוי לו דלא א' דהשמנונית מחלי' וממתק חורפי' דחילתית וע"כ איירי דהשמנונית צעין דלטו טעמא דשמנונית הנצלע בדופני הסבין יהיה צו כ"כ כח למתק חריפותו של קורט. וע"כ בשמנונית צעין איירי וכלישנא דגמי מחלי' לי שמנוניתא ויש להא' ראוי מהא' דא' וכולן שנשתמי' בזה עד שלא הויה כו' מותר ומקמינ' לה כמ"ד נעל"פ מותר ועיין ברמב"ם זה כ"ל בדור ונכון:

7 (ד) שאלה זיעה היצא ע"י האור מה דינו לענין בב"ח ויין נסך → ושאר איסורין שבתורה:

תשובה הנה מדברי הרב"ש בתשובה סי' רנ"ה גבי יי"ש הנעשה מחסם יין משמע דאין איסור בזה רק בפתח יין דקוי"ל דאף אם שרפו אפרו אסור באיסורי עכו"ם והא' נמי לא גרע אבל באיסורי אכילה דאפרן מותר כמבואר צ"ע גבי שרף כו' וי"ל דיי"ש נמי שרי דכיון שזה נעשה מהעשן העולה ועיקרו מן העשן הרי הוא כמו אפר נשרף וצפרט שנשתנה ויהי למים ואין כאן לא טעם האיסור ולא ריחו וממנו ופני' חדשות צאו לכאן יש להחיר. כן משמע מדבריו למשיין היטב. ומדברי הרמב"ם גבי עשן החמים משקב הוא חשוב כו' אין ראיה רק להוכיח שהעשן הזה הוא תולדות היין מדמשבו לי משקב ש"מ דהוי תולדות מים כי' גבי יין הוא תולדות היין ומגופו צא וא"כ ה"ל כאפר. אבל באיסור אכילה אף שבאמת הוא תולדות האיסור הרי נשתנה לפנים חדשות והוא כאפר שמותר דוק שם בדבריו. רק מהש"י הרא"ש לא מ' כן. אבל לכאורה ד' ריב"ש מסביר יותר. דהא הגאונים ז"ל החירו חלב הקיבה אפי' ללול משום שנשתנה צמעי' אף שהוא כמו

אליבא דכ"ע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ולפי דעת הר"י דרבי סי' חני"ג וא"כ לפי"ז ודאי לריך שיכיר בעדשים שנים אחד ומאה כנגד עדשים הראשונים כיון דשלא צמינו צעי' סי' כנגד כולן או בשאר איסורין אף צמינו צעי' סי' ודאי בתרומה צעי' א' ומאה נגד כולן דהוי מין צמינו ממנו כמבואר בגמרא חלב נבילה כו' ופי' בראשונים. ולפי זה קשה טובא אם נפרש מה שאמר תחלה מותר היינו לרבי צא' ומאה מאי קמ"ל הא תרומה ממנו צעילה צק' וא' וגם לישנא דריב"ה עליהן לא משמע הכי רק לשון רוב וגם לישנא דרבי לא צעין רק נבטל הטעם מגריסין רק ל' דבצר אפשר לסוחטו אסור א"כ בעדשים הראשונים נשארים באיסורין א"כ אם אין בעדשים שניים רוב נגד הראשונים כולן אסורין אף שצטל הטעם אחר שבוסיף עליהן כמותן לא יבא רק יבש ציצע דלריך עכ"פ רוב שלא צמינו אף שאין כאן טעם וכ"כ הפוסקים גבי יי"ש נפגם. אבל ק"א א"ל כיון דלא אמרין חני"ג אין כאן מין צמינו. וריב"ז סבר אפשר לסוחטו מותר וא"כ כיון שצטל הטעם בכל מותר אף שאין רוב נגד הראשונים כיון שהחירין להחירין. וא"כ מוכח מהירושלמי ה"פך סברת הר"י. ועכ"פ בשאר איסורין ודאי לא אמרי' חני"ג: ויש עוד להביא ראיה מהירושלמי דלא אמרי' חני"ג בשאר איסורין מן הירושלמי שלבי תרומות דאמר שם קדירה שצטל תרומה מגעילה ג' פעמים ודיו ואמר שם דאין למדין ממנה לנבילה דאיירי בתרומה בזמנ"ז דרצנן. הביאורו הפוסקים ורלו להו"א מזה דא' מעל"פ דהוי נעל"פ שרי ע"ש. וא"כ הא' דא' אין למדין לנבילה איירי חור' מעל"פ כדמשמע שם דאמר נבילה בל"ת והא' דשרין כהנגלה ג' פעמים היינו משום שכלל פעם מתמעט האיסור וצפטם ג' בטל במיעוטו. ואי נימא חני"ג א"כ הרי צפטם ראשון נעשה נבילה כל החמין דמתמא אין סי' בקדירה כו' ולא הזכיר שם אם טעמו המים. וא"כ חזר ונצלע בקדירה איסור חדש וכן צפטם שני ואף אם נגעילה ציורה גדולה הרי המים הנצלעים בקדירה בראשונה י"ג לדעת הסוברים דא' בצלוע בתוך כלי חני"ג וצפרט צכ"ח:

ועוד ראיה מהא דתמן השבח שנתנה טעם בקדירה אין צב שזו משום תרומה. ואם נתנה בקדירה א' אין אסור. ואמאי אף שצטל טעמה מעל"פ עכ"פ נצלע צב מהצטיל הראשון ונעשה כולה נבילה ולריך לשער נגד כולה דלא ידעין כמה צלע מהצטיל. אי' דלא א' חני"ג וא"ל לשער רק נגד הטעם שנתן אשר צב זה וזה ודאי בטל מהצטיל שאין כולה איסור ע"כ מכל הני ראיות לעני"ד יש להקל כהוראה זו עכ"פ לענין שאר איסורין בדיון חני"ג. צפרט היבא שיש עוד לדיון להקל:

ומדי דברי צב אמרתי להזכיר מה שקשה לי צדי האחרונים שהחליטו דעכ"פ אפשר לסוחטו ודאי אסור בשאר איסורין ודקדקו בסתירת ד' המחבר ז"ל צב כמבואר צ"ע סי' הנה דעת הרא"ש ז"ל סוף פרק כל הבשר משמע להדיא דס"ל לדעת הסוברים דלא א' בשאר איסורין חני"ג גם באפשר לסוחטו מותר בשאר איסורין והחתיכה עומה חוזרת להחירא ע"ש צמ"ש גבי הא דתמרא דהחירא גו מיה דאיסורא צמ"ש. ובקי' ואמאי הרי מה שנפל ראשון ראשון נאסר ונעשה כאלו הוא יין נסך לאסור בצא אח"כ. וכי' לדעת רבינו אפרים דס"ל דאין נחשב כאלו הוא עלמו איסור ניתא. ואי נימא דעכ"פ אפשר לסוחטו אסור הא גם לרבינו אפרים ק' דהא קודם שנפלו כ"כ נבטל הטעם כבר נאסרו כל המים וכשתוסף קלה עד כדי ציעול צמ"ש הרי עכ"פ צעין רוב נגד כל הנאסר מתחלה למ"ד אפשר לסוחטו אסור כמ"ש

ש"א שכתוב יצא
ורג צב ס"א

כדאמרינן לא בדק תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח כו' וכדאיתא פ"ק דפסחים [י ע"א].
ועוד דאמרינן התם [שם] א"ר יהודא אמר רב המוצא חמץ בתוך ביתו בפסח ביו"ט יכפה עליו כלי, וכתב הר"ן [ב ע"ב ד"ה המוצא] ולאחר יו"ט שורפו. והתם פשוט דאפילו בביטלו כבר קמיידי וכדאיתא בטור אור"ח סי' תמ"ו, וא"כ ומה התם דבשוגג הוא בלי שידע כבר לא מועיל הביטול וצריך לשורפו, ק"ו הכא דידע ודעתיה עלויה, ודבר פשוט הוא ואין צ"ע כלל. וטרחתי למצוא לו דרך היתר לשווייה להערובת חמץ, וגם זה לא עלתה בידי כי הוא חמץ גמור וכמו שכתבתי לעיל. והלכך יבערנו מיד ואין לו תקנה אלא בשבירת החביות וילך היין שרף באיבוד, וזה יעשה מיד שלא יעבור בכל יראה ובל ימצא. ושלוש.

כנפש אביך

בנימין אהרן ב"ר אברהם סלניק ז"ל

הענין טו ע"א] מה מהני, וזה ביטל בפיו ובשפתיו ולבו כל עמו שהרי לא ביטלו בלב והדעתיה עלויה, ומאחר שהוא עדיין בביתו וברשותו חצירו קנה לו ואף שלא מדעתו.
וק"ו בנדון דידן שהוא מדעתו וניחא ליה בקיומו, והביטול הוא עיקר בלב ולא כפה כדאמרינן [פסחים ח ע"א] מבטלו בלב. ובכל מקום דאמרינן מבטלו בלב ודיו כגון במפולת [שם] או באוצר חטים שנאצר ל' יום קודם פסח [שם ו ע"א], היינו דוקא שמבטלו לגמרי ואין בדעתו לזכות בו כלל לעולם, אבל בכה"ג דדעתיה עלויה ודואג עליו ודאי שאין כאן ביטול כלל ועובר בכל יראה ובל ימצא עד שיבערנו מן העולם. ועוד דאפילו אם בטלו בביטול גמור שאז אינו עובר עליו מדאורייתא, מ"מ מדרבנן חייב לבערו ולקיים פו מצות ביעור שריפה. ולא מבעיא בימי הפסח, אלא אפילו אם שהתה לאחר הפסח מ"מ אפילו לאחר הפסח בעי ביעור שריפה,

טום תיקון, כו' ובחסר, ואפילו רח הוא להיות זים בא זה ליד. מ תיקון. ואם וי היה לחלות ואין בכך כלום, אלדינו שצויתי

אלפס הוא כמו ז אנו מחמירין שאינו בן יומו, נ כל שאינו בן גוהר"ר אליעזר ל מהרב הגדול מה מחמירין לו כשאנינה בת טוי הוא מקבל וכן האיד והוא המאכל, ולכן שאינו בן יומא. בכותח הבבלי יין עליו משום ין שרף דחמיר ו ארבי אליעזר ספק.

דם זמן איסורו כל חמירא כו' אינו עובר עליו יטול זה אין בו בל ושרץ בידו

מלא בוי"ו קפידא גרשוני (סי' צה)

זר שיש בו ממש, חילה על הביטול.

סימן נמ

בכפר אחד, והקנין היה בכסף לבד בלי משיכה ובלא קניית מקום. ונסתפקת אי סגי בהכי מאחר שנחלקו בו רש"י ור"ת, רש"י [בכורות יג ע"ב ד"ה אף ע"כ] אית ליה דגוי קונה בכסף לבד, ור"ת

חזר ושאל שאחר כך סמוך להכנסת חג הפסח בא אחיו הקמן מן הדרך שהיה לו ג"כ שותפות באותו יין שרף, ואומר שהוא מכר אותו יין שרף לגוי אחד קודם זמן איסורו בהיותו שם

וכתב עוד כיון שאמר בפה מלא לנו כל חמירא מה לנו לדברים שבלבו ודברים שבלב אינם דברים. ועיי' שכתב שכוונתו על דברי הר"ן שביטול אינו משום הפקר אלא הוא רק גילוי דעת מה שבלבו ועיקר הביטול בלב, וא"כ כיון דלבו כל עמו אין כאן גילוי דעת, ולפי' אם יאמר שהוא מפקיר הוי הפקר גמור ואין לנו עסק לדברים שבלבו. ועיין בשו"ת חת"ס או"ח סי' קיד שיישב דעת המ"ב.

ב. בנו"ב הנ"ל הקשה שכיון שאינו רוצה לזכות האיד כיון שהוא חוב לו דעיי' יעבור על ב"י. ועוד דאיסורא לא ניחא ליה למיקני. וכ"כ בהגהות ברוך טעם וז"ל, ויעוין תשו' הרשב"א שמוכר בב"י או"ח סי' תמח בנדון הככרות ששולחים הגוים לדורון ביו"ט האחרון. וכתב שוב ראיתי בספר פמ"ג בא"א סי' תמח [סקי"ח] שמפרש דברי המ"ב.

ג. עיי' בר"ן שכתב בפירוש וז"ל ומיהו בבל יראה לא עבר דהא בטליה בלביה מאתמול דאמרינן לקמן הבודק צריך שיבטל בלבו, וצ"ע.

ד. בהגהות ברוך טעם כתב וז"ל, מה שהצריך שבירת החביות היינו משום שבלע הרבה חמץ בפסח, ויעוין בד"מ סי' תמז אות ב שמשם נראה כדברי המחבר. ויעוין מג"א ר"ס תנא וצ"ע.

ה. מבואר מזה שהשאלה היה בפסח דלאחר פסח ליכא בל יראה, וקשה מה מקום היה לחתיר החזקת החביות דבפסח.

השיב לי שאין לגרור ולא לתלות ולא לקדור בענין זה רק יסלק הדף. וכל זה איננו שוה לי, רק הנלע"ד כתבתי:

נאם הקטן בנימן אהרן ב"ר אברהם סליניק ז"ל

אחר זה כמה שנים נשאלתי מבני הגדול ר"מ ואב"ד מהר"ר יעקב שנמצא בס"ת בפסוק [דברים לב, טו] ויטוש אלוד עשהו, שם אלוד חסר וי"ו, והשבתי לו בזה

סימן נח

74 אב"א למנין. תצליח בכל ענין. ותוכה לראות בבנין. הנקנה בקנין. לאהובי בני הגדול האלוף והותיק ר"מ ואב"ד פ"ה מהור"ר יעקב נר"ו זריח. שבעתים כשמש וירח.

עתה באתי להשיב לך על דבר היין שרף שכתבתי, הנה חסתי וחשתי להפסד מרובה כזה וחזרתי על כל צידי צדדים לתור ולבקש ולמצוא היתר לדבר זה, ולא עלתה בידי כי לפי הנראה הוא חמיר טפי מהשכר שלנו. וק"ו מכותח הבבלי וחומץ האדומי שכל אלו אינן חמץ גמור רק שקצת חמץ מעורב בהן, אבל יין שרף הוא חמץ גמור בלי שום תערובת, כי הוא נעשה מעשן האידי ומזיעת ההבל מתבואה המחומצת שקורין מל"ץ, והעשן הוא עיקר המאכל, ולא כדאמרי אינשי דיין שרף אין בו ממש ואינו אלא זיעה בעלמא.

וראיה מתשובת הרא"ש כלל עשרים סימן כ"ו והטור יו"ד סימן צ"ב הביאו, ששאלת על אלפס חולבת אם יכולין לתת למטה בכירה תחת קדירה של בשר, נ"ל שאסור, ואפילו בדיעבד אם נעשה הייתי אוסר

הלשון, דעתי שאין צריך שום תיקון כי פעמים נכתב מלא ופעמים נכתב חסר, ואפילו במקום שנכתב מלא אין מוכרח הוא להיות כך ואין בכך כלום, וכמה פעמים בא זה לדי ועשיתי כן, לכן אין צריך שום תיקון. ואם רצית לעשות שום תיקון אזי היה לתלות הוי"ו, כי אין זה מעיקר השם ואין בכך כלום, וכה"ג עשיתי ביד"ד של אלדינו שצ"ח לתלות הוי"ד:

הקדירה, שהבל העולה מן האלפס הוא כמו חלב עכ"ל. ונראה דמטעם זה אנו מחמירין בכיסוי הקדירה לאסור אפילו שאינו בן יומא ובקדירה על עצמה אנו מתירין כל שאינו בן יומא. וכן שמעתי מהזכר מהור"ר אליעזר אשכנזי [בעל מעשי ה'] שנשאל מהרב הגדול מהר"י קארו נ"ע למה ועל מה מחמירין האשכנזים לאסור הכיסוי אפילו כשאינה בת יומא. והשיב לו מאחר שהכיסוי הוא מקבל טעם המאכל על ידי זיעת העשן האיד והוא טעם העיקר והמובחר שבתוך המאכל, ולכן איננו נותן טעם לפגם אפילו כשאינו בן יומא. והנה מאחר דקי"ל דאפילו בכותח הבבלי וכיוצא בו חייב לבערו ועוברין עליו משום בל יראה ובל ימצא, ק"ו ביין שרף דחמיר טפי, ובהא לא פליגי חכמים ארבי אליעזר [פסחים מג ע"א] בלי ספק.

ומה שכתבת שכבר ביטל קודם זמן איסורו כמו שאנו נוהגין לומר כל חמירא כ"י דחזיתיה ודלא חזיתיה ושוב אינו עובר עליו משום בל יראה ובל ימצא. ביטול זה אין בו ממש לענין זה, חדא דהטובל ושרץ בידו

ח. בטי"ז הנ"ל כתב ותמוה הוא דמה בכך שפעמים מלא הוא, כיון דכן הוא בספרים שלנו מלא בוי"ו קפידא יש בדבר, ואין כאן תיקון לתלות הוי"ו כיון דמגוף השם הוא במקום הזה. ועיי"ש בחי' הגרשוני (סי' צה) שהסכים להטי"ז וחביא ראייה לדבריו מספר שערי אורה עיי"ש.

א. בשו"ת נו"ב מהדייק או"ח סי' יח יט תמה על לשון זה דמשמע מדבריו שיש ביטול אחר שיש בו ממש, וכי"מ בסוף דבריו ועוד דאפילו ביטול בביטול גמור, והדבר יפלא שחלא לשון זה נתקן מתחילה על הביטול.

הענין טו ע"א] מה מ' ונשפתינו ולבנו בל עמו דלענין עלויה, ומאחר וברטולתו חצירו קנה לו וק"ו פתחו רידן שהוא בקדמו. והביטול הוא פדאמרינו [פסחים ח ע"א] מקום דאמרינו מבטל במפלות [שם] או באוצר קודם פסח [שם ו ע"א], לומר ואין בדעתו לזכו בפד"ג הדעתי עלויה ופ"ן ביטול כלל ועובר ע"י שבערנו מן העול בטלו בביטול גמור ע' מהאורייתא, מ"מ מדברו פ"י מצות ביעור שריפו הפסח. אלא אפילו אם מ"מ אפילו לאחר הפס

הור ושאל שאחר כך ס' בא אחיו הקטן מ' שותפות באותו יין שרף, יין שרף לגוי אחר קודם

ופתב עוד כיון שאמר בפה שכתב שכוונתו על דברי ה' בלב, ואי"כ כיון דלבו בל ע' עסק לדברים שבלבו. ועיין פ' בנו"ב הנ"ל הקשה שכי האיסורא לא נחא ליה למ תמח בנדון הככרות ששולו [טק"ח] שמפרש דברי המ"י ג' עיי"ש ברין שכתב בפיר הבדק צריך שיבטל בלבו, ו' בהגהות ברוך טעם כתב בדי"מ סי' תמו אות ב שמש מבורא מזה שהשאלה החביות דבפסח.

ותרב משאת בנימין ממשאת כולם

ספר

משאת בנימין

והם שאלות ותשובות שחיבר האשל הגדול ברמה,
מופלג בזקנה ובחכמה, מימים ימימה,
בתורת ה' תמימה

הלא הוא הגאון בישראל הישיש ר"מ ואב"ד
מהר"ר בנימין אהרן ז"ל ה"ה

ולמען אשר דורשי ה' לא יחסרו כל טוב העתקנו חידושי
דינים מכתובת יד הגאון המחבר מה שמצאנו כתוב על
הגליון בשולחן ערוך שלו בכל הד' טורים.

ועטרת זקנים בני בנים הלא הוא בן בתו של הרב המחבר זלה"ה
הר"ר ישראל יצחק בן הגאון ר"מ ור"ג מהר"ר חיים מנחם מן נר"ו
אשר הגיהו וזיקקו ביד ה' הטובה עליו

נדפס פה בקק"ק בין מלכא למלכא
בר"ח חשון שצ"ג לפ"ק

[נוסח שער דפוס הראשון קראקא שצ"ג]

מהדורה חדשה ומתוקנת
באותיות מאירות עיניים, מוגה ומתוקן,
עם הוספת מראי מקומות, מפתחות ציונים והערות.
בצירוף צילום של הספר הנדיר ביותר
"סדר מצוות הנשים"
שנדפס בקראקא שמ"ה

זכרון אהרן
פעיה"ק ירושלים תשס"ו

גבי גלוי עריות צפר' בן קורר ומורה²⁰ מעשה צאדם אחד שנתן עיניו צאשה והעלה לבו טינא צאו שאלו לרופאים וכו' חספר עמו מאחורי הגדר ימות ואל חספר עמו אחורי הגדר ואע"פ שאין צוה אסורה דאורייתא וכ"ש להווא ליטנא דאמרינן התם פנויה הוה. דבשלש עצרות הללו וכלל אצוריהו אין מתרפאין כלל ואפי' במקום סכנה.

ואע"פ שבשאר אסורי הנאה דרצנן כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרס שבחובה לארץ מתרפאין מהן אף בחולי שאין בו סכנה כמו שמתרפאין באסורי הנאה דאורייתא שלא כדרך הנאתן לפי שאין אסורן שלא כדרך הנאתן אלא דרצנן כדאמרינן התם²⁰ מידי דרך הנאתן קא עבידנא כמו שכתוב כל זה להרמזין ו"ל בספר תורת האדם²¹ וכן הסכימו האחרונים ו"ל²². ולפי זה נראה שאפילו במקום חולי שיש בו סכנה אין מתרפאין מהם יין ולא מן המים האלו הנעשין ממנו. אלא שנראה מלשון מורינו הר"ר נסים ו"ל בפרק כל שעה²³ דסתם יין הוא כשאר אסורי הנאה דרצנן ושלדברי המתירין בשאר אסורי הנאה דרצנן להתרפאות מהן בחולי שאין בו סכנה גם בסתם יין מותר להתרפאות בהנאתו²⁴. אלא שהוא נסתפק לאסור בכל אסורי הנאה של דבריהם דרך הנאתן בחולי שאין בו סכנה אע"פ שבאסורי הנאה של תורה מותר שלא כדרך הנאתן²⁵. וא"כ ילא מדברי כלן לאסור בחולי שאין בו סכנה הנאת סתם יין או המים הנעשין ממנו. ולפי מש"כ למעלה אפשר שאף בחולי שיש בו סכנה אסור כיון שמחמת יין נאך ודאי נאסר בהנאה. גם אפשר שמה שהביא הר"ן ו"ל סתם יין²⁶ עם אסורי הנאה דרצנן בדין זה אגב שיטפא נקטיה והרמזין ו"ל בספר תורת האדם לא נקט אלא כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרס בחובה לארץ. ודע שאף אם נאמר שאין סתם יין בכלל אסורי ע"ג אלא בכלל אסורי הנאה של דבריהם ונחיר להתרפאות חולי שאין צ"ס באסורי הנאה של דבריהם ולמנקט קולי דמר וקולי דמר מ"מ לא הותר אלא הנא' אבל אכיל' או שתי' אין לנו וכ"כ הרמזין ו"ל בפירוש²⁷.

בכל החמיכות והטעם מתערב בכלן כמו אם נער אותה וכלל את כלן בתוך הרוטב²⁸.

ובבירור זה ג"כ המים היוצאין מן היין כיון ענמו הן ואסורין בהנאה. ואם מפני תערובת העקרון ההם אין להקל. דהא אמרי' בגמ' דאלונית של כותי אסורה בהנאה. והיא יין ומים לזולין ואפרסמון דעבדי לה לצי מסותא. וכן בשלקות של כותי שדרכן לתת לתוכן יין או חומץ ששנינו¹⁵ דאין אסורין אסור הנאה. וקיי"ל כחזקי' דאמר התם¹⁶ לא שנו אלא שדרכן אצל צידוע אסורין אפילו בהנאה ואע"פ שאין טעם היין נכר בהן ולא ממשו כדאמרי' התם הכא לא ידיע ממשו וגם שאינו ודאי גמור שהרי פירשו המפרשים ו"ל¹⁷ דכל שהרוב עושין כן מקרי צידוע. ומוריים של כותי שמוחר בהנאה אע"ג דהוי צידוע שהרי רובן מערצין בו יין אמרינן בגמרא¹⁶ משום דאין נותנין בו יין אלא לעצור וזהמא ולא למתוקי טעמא אבל אלו המים שהעיקר הוא היין וגם טעם היין וריחו נאשר בו קצת ולזה אסורין אפילו בהנאה.

ואם מפני חולי שאין בו סכנה נראה שאין להחירו כלל ואפילו לחולי שיש בו סכנה נמי אסור דהא אסורי ע"ג הוא ואמרינן בפרק כל שעה¹⁸ בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה ומסקינן התם לעולם דאיכא סכנה ואפי' הכי עצי אשירה לא דתניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך¹⁹ וכו'. וכן נמי אמרינן התם כי אחא רבין אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מע"ג וגלוי עריות ושפיכות דמים. ואע"ג דסתם יין אסורא דרצנן ומשום צנותיהן היינו משום צנותיהן איחסר מעיקרא דאלו משום יין שנחנאך הוי מעוטא דמיעוטא ומיהו משום צנותיהן לא היו אסורין אותו בהנאה כמו שלא אסור פתן ושמן אלא באכילה אבל כדי שלא יבאו להקל ביין שנחנאך לע"ג להחירו בהנאה אסוריהו גם בהנאה וכיון דמשום לתא דע"ג איחסר בהנאה נראה לאסור ליהנות ממנו אפילו במקום סכנה דבשלש עצרות הללו לא שנו צערה גופה ולא שנו אצקה של עצרה אין מתרפאין בהן כלל כדאמרינן בהן כלל כדאמרינן נמי

סימן רנו

דבר זה מחלוקת קדומה בין החכמים ו"ל זה אסור וזה מותר, ועשו כדברי האחד להקל מפני שהיה רצם או שחכמי המקום נטו אחר דעתו, כגון זה מניחין אותם על מנהגם אע"פ שיש הרבה מקומות שנהגו לאסור כההיא דמגרומתא דרז

עוד שאלת במקום שנהגו התר אם ראוי למחות באותו המנהג ולאסור אותו לגמרי.

נראה שראוי לצטל המנהג ההוא כדאמרינן בפ"ק דר"ה¹ כי נהגו במקום אסורא מי שצקינן להו. ואם היה

ע"ז כז, א כתב להדיא כן גם בסתם יין, וראה הערה 26. 25 בחי' הרא"ה ע"ז שם מביא כן בשם איכא מ"ד, וכתב על זה ולא מיחזור. וראה רא"ה בבדק הבית ב"ג ש"ז (דף פט) וחי' הריטב"א ע"ז מ, ב. ועי' ר"ן ע"ז שם, ומהר"ם חלאה פסחים שם, ובשו"ת רמ"א סי' קכד. 26 בר"ן על הרי"ף שלפנינו ובחי' שם לא נזכר סתם יין, אותם הדברים נמצאים גם בר"ן ע"ז כח, א (ט, א), וגם שם ליתא יין נסך. *27 ב"י וד"מ ורמ"א יר"ד ס"ס קנה. רנו 1 טו, ב.

13 א ע"י שו"ת חלקת יואב יור"ד סי' טו אות ו ד"ה אך כ"ז. 14 ע"ז ל, א. 15 שם לה, ב (פ"ב מ"ז). 16 לח, ב. 17 רש"י ע"ז שם ד"ה ומאי, חי' הראב"ד שם, ר"ן שם. 18 פסחים כה, א. 19 דברים ו, ה. 20 סנהדרין עה, א. 21 בכתבי רמב"ן ח"ב עמ' לו. 22 חי' הרא"ה ע"ז כז, א, וכן בחי' המיוחסים לריטב"א פסחים כה, ב ד"ה איכא דאמרי בשם הריטב"א, וכ"כ בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' נח. 23 שם בפירושו על הרי"ף סי' תשי ד"ה וראיתי (ו, ב) ובחי' שם ד"ה מודי. 24 בחי' הרא"ה

קנסוה רצון אבל בנדון זה אין נראה לאסור הצטרף כלל. ועוד שלפי דברי השוחט שוגג היה שהיה סבור שהוא מותר וזה לא קנסו שוגג אטו מויד ואע"ג דמנשל בשבת קנים רבי יהודה שוגג אטו מויד ¹⁵ שאני התם דאיכא אסורא דאורייתא אבל צ"ט ליכא אסורא דאורייתא דהא קי"ל דאמרינן הואיל.

ומה ששאלת אם ערובי תצטלין מועילין ומצלין כלום. איכא דא"י דאין מועילין כלום שלא המירו לבשל לשבת ע"י ערוב אלא צום הששי. אבל להקדים ולבשל צום חמישי לא. דאיך יבשל מי"ט לשבת שלא לצורך שהרי יכול לבשל למחר שאפשר שהוא חול. וכ"ש לדידן דידעין בקביעת דירחא. וכן אמרו בירושלמי ¹⁶, לשבת קרובה המירו ע"י ערוב שבת רחוקה לא המירו ¹⁷.

אופה מי"ט ראשון ליו"ט שני הכל אחד דלכתחלה בשניהם אסור ונדיעבד מחירין לו ואפילו צמוד אלא דבהערים אסור בשניהם דהחמירו זה רצון טפי ממזיד לפי שאם תפיר הערמה הכל יערימו וישתקע שם ערוב אבל המזיד אינו מנזי ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת כמו שכתב זה הרמב"ם ז"ל. ואין לאסור צבאן הצטרף מפני שהערים לאכול ממנה מעט היום שהרי הערמה זו לא היתה בשעת שחיטה שאם בשעת שחיטה היה צריך לבז צום אפילו לכזית צטר מותר היה לשחוט ואם בשעת שחיטה לא היה צריך ושחט מזיד הוא וכיון שכבר עבר מותר ומה שאכל ממנה אחר כן אינו חוזר ואסור ומה שאסור הערמה היינו צמי שמערים ואופה לצורך היום וחוזר ואופה לצורך היום ואמר הראשונה תהיה למחר שמתחלה היתה כוננו צבאן השניה בערמה וזהאי גוונא

סימן רנה

יהבו ליה חטי באגריה אחא לקמיה דרב חסדא אמר ליה זיל קלינהו וקצרינהו צי קצרי. ואמרינן התם דבקלייה לחוד לא סגי שהרי נעשה זבל. ובקצורה לחוד נמי לא סגי דילמא משכח להו גצרא ואחי זהו לידי תקלה. ואם בחטים של שטר הבאת סתם יינס אסור האפר אחר שרפה, כל שכן בסתם יינס עצמו שאסור בהנאה ואפי' לאחר שנשתנה לצורה אחרת במראיתו וטעמו ¹⁸.

ומה שאמרת שאין כאן עצמות היין אלא הזיעה שלו. זה היה צויעה היוצאת מחמת הלחות שלא ע"י חום וכדתנן צ"י שני דמכשירין ¹⁹ זיעת בחים צורות שיחין ומעורות טהורה וכו'. אבל הזיעה היוצאת מן המשקין החמין הרי הוא כמשקין עצמן ²⁰ וכדתנן התם ²¹ מרחץ טמאה זיעתה טמאה וטהורה צ"י יותן ²² הצריכה שצדית והצית מויע מחמתה אם טמאה זיעת כל הצית שמחמת הצריכה טמאה. ותנן נמי התם צ"י ²³ האשה שהיו ידיה טהורות ומגיסה בקדרה טמאה אם הזיעו ידיה טמאות היו ידיה טמאות ומגיסה בקדרה טהורה אם הזיעו ידיה הקדרה טמאה ר' יוסי אומר אם נטפו וקיי"ל כח"ק.

ומיהו הכא אפילו לרבי יוסי דהא איכא נטיפה ורוב מים וכבר הביא זה הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות טומאות אובלין ²⁴ וכתב בלשונו כל העולה מן החמין משקין הוא חשוב. וכן צפרק כל הצטר ²⁵ צברייתא דטיפת חלב שגפלה על חתיכות צטר תני התם אמר ר' נרשין דצרי ר' יהודה צבאל נער ולא כסה דאלמא כל שסכה הקדרה הרי הוא כאלו נער אותה וזהו מפני הצל העולה מן הקדרה וכשהיא מכוסה ההצל מתפשט

עוד שאלת אותן המים שקורין אייג"ואה ארדי"נטי שעושין אומנים עובדי כוכבים לרפואה מעקרים ידועים ובתערובת יין נסך. אם מותרים בהנאה דרך רפואה שלא במקום סכנה. דאין עצמות היין בהן אלא הזיעה שלו העוברת דרך הסמפונות ואותו היין שהיה אדום בתכלית נשתנה ויהי למים והלך טעמו ריחו וממשו.

תשובה כל איסורי ע"ג אפי' נשרפו והיו אפר אפרין אסור, כדאמרינן בשלהי מסכת תמורה ¹ כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשרה דאסורי ע"ג כיון דכתיב זה ² ולא ידבק צידך מאומה מן החרס אין ליהנות כלל אפילו באפרה. וכן נמי במסכת ע"ג ³ דתנן התם ר' יוסי אומר שוחק חזרה לרוח או מטיל לים. אמרו לו אף הוא נעשה זבל וכתיב ולא ידבק צידך מאומה מן החרס. ומשמע בגמרא דאפילו לאחר שרפה אסורי רצון לצורקה במקום שמגדל כמחים. דאמרינן התם ⁴ אמר להן ר' יוסי והלא כבר נאמר ⁵ ויכרות אסא את מפלצתה וידק וישרוף צנחל קדרון. אמרו לו משם ראייה נחל קדרון אינו מגדל כמחין.

ויין נסך שנתנך ודאי לע"ג הרי הוא ככלל אסור. שהרי תקרובת ע"ג הוא וסתם יינס הרי הוא חמור מדרבנן כודאי יין נסך, כדאמרינן בפרק צמחא דע"ג ⁶ איציעיא להו שכרו לסתם יינן מהו, מי אמרינן כיון דאסוריה חמור כיון נסך, שכרו נמי אסור. או דלמא כיון דטומאתו קילא שכרו נמי קיל. ופסטינן ליה מההוא גצרא דאגר ארציה לסתם יינן

טו, טז. 6 סב, ב. 66 א' מה שכתב עפ"י ד"ר כאן ביד דוד ח"א עמ' פא. 7 מ"א. 8 * ד"מ יו"ד סי' קכג אות ז, שר"ע ורמ"א שם סעיף כד. [ועי' בב"ח אור"ח סי' תמו סק"ג]. ור' פסק הפנ"י בענין חדש ובשורת פנ"י (שלו) סי' ו-ז. 9 מ"ב. 10 ויקרא יא, לו-לח. 11 מ"א. 12 צ"ל: פ"ז, הל' ב. ועי' דב"א ח"ג סי' יג. 13 חולין קח, ב, קט, א.

15 שבת לח, ב. 16 ביצה פ"ב ה"א (י, א). וראה הערה הבאה. 17 * הר"ן ריש פ"ב דביצה בד"ה מניח וכו' הביא להך ירושלמי משמיה דר"א ז"ל, ועי' ג"כ בב"י אור"ח סי' תקכו בד"ה אע"פ וכו' אבל בירושלמי שלפנינו לא נמצא זה ורק ריש דברי הירושלמי המובא בר"ן שם הוא בירושלמי ביצה פ"ב ה"א. רנה 1 לד, א. 2 דברים יג, יח. 3 מג, ב (פ"ג מ"ג). 4 מד, א. 5 דה"ב

כד

וששאלת¹ צנים טרופות בקערה ונמצא קורט דם על החלמון של אחד מהם ולקחה האשה החלמון שהיה הקורט עליו וזרקתו, אם המותר שבקערה מותר אם לאו.

תשובה יראה לי כל צנים טרופות בקערה אינו ניכר אם היה הדם על החלמון או על החלבון שמה היה חוץ לקשר דשדל חילוף ככוליה וספקא דאורייתא לחומרא. ואפילו כשלקחה החלמון החלבון שהוא דק ולול נמערב ונשאר בקערה ונעשה הכל אסור. ושלוס כנפש

אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל

כה

רמזה ששאלת שהוא מנהג פשוט צואת הארץ שלא לאכול צפר ששהה בלא ניקור ג' ימים אם הוא משנה או גמרא או מדרש או גאון. מנהג זה לא שמעתי¹ כי מה חלוי בניקור, החלב אינו נבלע בצפר כיון הוא קר. אלא נוהגין באשכנז וצרפת על פי הגאונים² שכתבו דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה שנרר הדם בתוכו ואינו יונא על ידי מליחה ואסור. ורבי מאיר מרוטנבורק ז"ל³ החירו בללי דאף אם לא יא הדם לחוץ הוי דם האצרים שלא פירש ומותר. אבל לבשלו בקדרה אסור דאע"פ שאינו פולט על ידי מליחה פולט דמו על ידי קדרה.

וכפרות וקערות של עץ שאכלו בהן צפר רוחם מגעילן צמים רוחתין ומותר לאכול בהם חלב.

אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל

כו

7 ← בני שיחה, ששאלת על אלפס חולצת אם יכולין לתת למטה בכירה תחת קדרה של צפר. נראה לי שאסור ואפילו דיעבד אם נעשה הייתי אוסר הקדרה, כי הזיע העולה מן האלפס הוא כמו חלב. כדמין צפ"צ דמכשירין¹ מרחץ טמאה² זיעתה טמאה, וטהורה³ צבי יומן. בריכה שבצית והצית מויע מחממתה אם טמאה זיעת כל הצית שמחממתה טמאה. ועוד שנינו החם⁴ זיעת האדם טהורה, שמה מים טמאים והזיע זיעתו טהורה, צא צמים שאוצין והזיע זיעתו טמאה. מכל הלין שמעיין דזיעה היוצאת מן הדבר חשובה כאותו דבר. נמצאת זיעת האלפס חולצת היא כחלב והוא ליה כטיפת חלב שנפלה על קדרה מצחון שאוסרת הקדרה ואפילו

כד 1 הביאה הטור יו"ד סי' סו.

כה 1 מנהג זה מובא בשם ר' יואל חלוי בשם "הראשונים", וכן בשם מהר"ם מרוטנבורג. ראה תשובות פסקים ומנהגים לר"ם מרוטנבורג, ב, חלק הפסקים סי' לז—לח ובהערות המהדיר שם. 2 ראה שם סי' לג ובהערות המהדיר. 3 שם סי' לג—לה.

כו 1 מ"ב. 2 בהוצאת ויניציאה ב נוסף כאן: "פי' של מים שאובין". 3 שם נוסף: "כלומר מרחץ של מי מעין". 4 מ"א.

יש בקדרה ס' כנגד הטפה כי הטפה אוסרת כל סביבותיה. אלא שרבינו מאיר ז"ל היה אומר⁵ אם יש בחבשיל שבקדרה ס' פעמים ס' של הטיפה מותרת שהטיפה אינה אוסרת אלא עד ס', ואם יש בחבשיל ס' לבטל אותם ס' מותר. אמנם צריך לידע אם קדרה רוחתת מקבלת זיעה, דשמא חום הרחיפה שבה מעכבתה מלקבל הזיעה. והכא יש לחוש שהאלפס שמחממה מצטלת ומונעת רחיפת העליונה.

כז

גר לרגלי דצריך. ולי מה יקרו אמריך. כושל יקימון מליך. ועל מי לא יקום אורך. שמעתי שמעך שמחתי. כי לפי השמע דוממתך לא ראיתי. מקור חכמה מתמלל מחכמתו¹. עץ הדעת על יוצל ישלם יונקתו. נחל עדניך יעלה על שפה. יצבר לחדשיו פריו למאכל ועלהו למרופה.

מה שכתבת ששאלת צם ר"י ז"ל בתוספות חולין² גבי ניקבה המרה טריפה, והיכא דלית ליה מרה כלל כשרה דלאו אצד הוא. וגם מדלא קמני ה"ה נישלה. וליכא למימר דה"ה מדקמני גבי טחול ניקב טרפה נטל כשרה. ותו מדקמני נטל הכבד וצעיין כזית במקום מרה מכלל דכי לא נטל הכבד אף על גב דלית ליה מרה כשרה וגם הכשיר שחי מררות.

דע לך כי הפרישות בארץ הזאת הם פרישות תלמידים שלא שמשו כל צרכן ורלו ליחנק ונתלו באילן גדול. ותלמידים פירשום לפני הרב רבי פרץ ושאר גדולים ז"ל ואין לסמוך עליהם, כי יש צדי פרישת רבינו שמשון ז"ל ולא כחצ כן. אלא כל החבורין שיש בארצנו כחצו בהן נישלה המרה טרפה וכן שחי מררות. וטעמא דכחצ טעם לפגם הוא, וכי הטרפות חלוי באצד והלא נקב טרפה אע"פ שאינו אצד. ומה שכתב מדלא קמני ה"ה נישלה, ה"ה לא קמני נישל הלז והריאה והדקין. אע"ג דבטחול קמני במתניתין נישל כשר וקאמר בגמרא ניקב טרפה, אין מדמין בטרפות זה לזה. ומה שכתבת מכבד, אדרבא משם משמע דצעיין שיהא קיים הכבד במקום שהמרה חלוייה. ולמאן דאמר כזית במקום שהיא חיה גם הוא מנריך קצת מן הכבד במקום מרה, אלא שמנריך שישאר ממנו כזית במקום שהיא חיה.

כח

[*רעוד¹ ילמדנו רבי' על עניין מה שאמרו רבותינו ז"ל² על עניין הסיכא אי איכא מכה בדופן חליין

5 תשובות פסקים ומנהגים, ב, חלק הפסקים סי' עב—עג.

כז 1 צ"ל "מחוליתו". 2 מב, א ד"ה ניקב. ולפנינו שם להפך, דניקבה טרפה וכל שכן נישלה.

כח 1 נוסח השאלה (ער "הדין מבואר") נוסף על פי כ"י (א. ע' 13). סימן זה הוא המשך לסדרת השאלות ששאלו מוקדמי בלדוליד, שתחלתה בכלל יג, יז. עיי"ש. 2 חולין מת, א.

[illegible]

והצטרף יצחק מנעיה ליה דחילו כל (למן נח)
טוהר יאכל נשה דרש ליה צמחום
(ד נה) כל טוהר יאכל נשה והנפש
אשה חאלל נשה וגו' הוצר נעורין (ה) צמח

[illegible]

וְכִתְבֵּי מִצְוֹת הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 עָלָיו וְכִתְבֵּי אֲשֶׁר לֹהֶן (לְבוֹשׁ חָף בַּשָּׂר)
 הַקֶּדֶד לֹהֶן שֶׁאֵם אֵכֶל בְּטוֹמְאָה עֵשׂוֹ
 כְּרִחַ וְמוֹשֵׁי הָרֶם בְּטוֹמְאָה הַגּוֹף
 אֲחֵר (יִצְהָר) וְטוֹמְאָתוֹ עָלָיו מוֹקֵמִין

[illegible][illegible][illegible][illegible]

הַיְיטִים עָלָיו דְּרִי סֵי חֶרֶד וְשֵׁשׁ חֹדֶר וְכֵן אֶל הַשֶּׁשׁ חֹדֶר לֵב וְזֶה
דְּרִיבֵּי חֶסֶד וְיִשְׁעֵי * (הַלְבִּי עֲשֵׂה־סֶמֶךְ)

מִתּוֹם חֹרֶר לִבְנָחִין בְּעַל סוֹמֵם מִתְּרִירוֹת סוֹף פ' כְּנֻשִׁים : תְּרוֹם' ד'

[illegible]

[illegible]

שני מסהים אשר

[illegible][illegible]

